

KÖNYV KÖNYVTÁR KÖNYVTÁROS

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

27. évfolyam 6. szám

2018. június

Tartalom

Könyvtárpolitika

Piros Attila: Hogyan tovább, ETO? Fórum az ETO jövőjéről 3

Műhelykérdések

Spiegler-Kutasi Nikoletta – Ködmön József: Megbízható egészségügyi információk forrása az interneten 11

Konferenciák

Ásványi Ilona: Az Egyházi Könyvtárak Egyesülete 2018. évi találkozójáról 22

Bánkeszi Katalin – Szepesi Judit: Összefoglaló a Multimédia az oktatásban 2018 konferenciáról 28

Csobán László – Pajor Zsófia – Szeifer Csaba – Szöllősi Gréta: „Könyvtárbuszok a közösség szolgálatában” – nemzetközi eszmecsere a könyvtárbuszos szolgáltatásokról Pécsen 32

Hegedűs Henriett – Szüts Etele: Europeana Hungarian Workshop 37

Koósne Török Erzsébet: Hanák Gábor az idei Kosáry Domokos-díjas 45

Könyv

Béres Judit: Mesepszichológia a gyakorlatban 48

From the contents

Nikoletta Spiegler-Kutasi – József Ködmön: Health Information Retrieval on the Web (11)

László Csobán – Zsófia Pajor – Csaba Szeifer – Gréta Szöllösi: 'Bibliobuses serving communities' international bibliobus meeting in Pécs (32)

Henriett Hegedűs – Etele Szüts: Europeana Hungarian Workshop (37)

Cikkeink szerzői

Ásványi Ilona, az Egyházi Könyvtárak Egyesülésének elnöke, a Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár igazgatója; *Bánkeszi Katalin*, az OSZK Könyvtári Intézet címzetes igazgatója; *Béres Judit*, a 3K főszerkesztője, a Pécsi Tudományegyetem Könyvtár Tanszékének adjunktusa; *Csobán László*, a Csorba Győző Könyvtár hálózati szakreferense; *Hegedűs Henriett*, a Forum Hungaricum Digitálisarchívum-fejlesztési Osztályának vezetőhelyettese; *Koósné Török Erzsébet*, a SZIE Kosáry Domokos Könyvtár és Levéltár ny. főigazgatója és főkönyvtárosa; *Ködmön József*, tanszékvezető, Debreceni Egyetem, Egészségügyi Kar, Egészségügyi Informatikai Tanszék, Nyíregyháza; *Pajor Zsófia*, a Csorba Győző Könyvtár kulturális szakreferense; *Piros Attila*, a Debreceni Egyetem Informatikai Karának PhD-hallgatója; *Spiegler-Kutasi Nikoletta*, könyvtáros, Berzsényi Dániel Könyvtár, Szombathely; *Szeifer Csaba*, a Csorba Győző Könyvtár Kapcsolati Csoportjának vezetője; *Szepesi Judit*, az OSZK Könyvtári Intézet e-learning tanácsadója; *Szöllösi Gréta*, a Csorba Győző Könyvtár Baranya Megyei Hálózati Osztályának vezetője; *Szüts Etele*, a Forum Hungaricum Nonprofit Kft. Digitálisarchívum-fejlesztési Osztályának vezetője

Szerkesztőbizottság:

Bánkeszi Lajosné (elnök)

**Bartos Éva, Dancs Szabolcs, Mezey László Miklós, Németh Márton,
Szeifer Csaba, Venyigéné Makrányi Margit**

Szerkeszti:

Béres Judit

A szerkesztőség címe: 1827 Budapest I., Budavári Palota F épület; Telefon: 224-3791; E-mail: 3k@oszk.hu;

Internet: www.ki.oszk.hu/3k

Közreadja: a Könyvtári Intézet

Felelős kiadó: **Fehér Miklós**, a Könyvtári Intézet igazgatója

Technikai szerkesztő: **Nagy László**

Borítóterv: **Gerő Éva**

Nyomta a NALORS Grafikai Nyomda, Vác

Felelős vezető: **Szabó Gábor**

Terjedelem: 8,25 A/5 kiadói ív.

Lapunk megjelenését támogatja az

Emberi Erőforrások Minisztériuma

Nemzeti Kulturális Alap

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

Nemzeti Kulturális Alap

Terjeszti a Könyvtári Intézet

Előfizetési díj 1 évre 4800 Ft. Egy szám ára 400 Ft.

HU-ISSN 1216-6804

Piros Attila

Hogyan tovább, ETO?

Fórum az ETO jövőjéről

Az *Egyetemes Tizedes Osztályozás* (ETO) használata szinte egyidős a magyar könyvtárüggyel. Ötven éven keresztül az ETO jelentette az elsődleges közös tartalmi feltáró eszközt a könyvtári hálózat intézményei számára, és évtizedek óta foglalkozunk vele a könyvtárhasználat és -tudomány oktatásának valamennyi szintjén, mind elméleti, mind gyakorlati szinten.¹

Bár a jelentősége sokak szerint csökkenni látszik, a legutóbbi, 2016 első negyedében készült felmérésben megkérdezett könyvtárak nyolcvannégy százaléka nyilatkozott úgy, hogy továbbra is használja az osztályozást, többségük aktív feldolgozó munkát is végezve vele. A válaszok szerint más tartalmi feltáró eszközt ezeknek a könyvtáraknak csak a fele használ.² Egy osztályozási rendszer hatékony használatának és oktatásának mindig fontos előfeltétele a rendszer változásainak a követése. Ezek a rendszerek ugyanis, jellegükből adódóan, folyamatos revíziót tesznek szükségessé a kulturális és világnézeti változások, illetve a tudomány és technika fejlődésének követése érdekében. Az ETO esetében az ilyen jellegű tartalmi változtatások a fejlesztéseknek csak egy részét képviselik: emellett a konzorcium szerkesztői csoportja³ – melyben Barátné Hajdu Ágnes képviseli hazánkat – tudatosan törekszik az osztályozástudomány legújabb eredményeinek érvényesítésére és a rendszer számítógépes kezelésének megkönnyítésére is.

Magyarországon az ETO teljes kiadásának korszerűsítése 1992-ben ért véget. Ezt követően a teljes ETO karbantartása nemzetközi szinten is megszűnt, helyét a korábbi középkiadásoknak megfelelő *Master Reference File* (MRF) vette át.⁴ Magyar nyelvű rövidített (nyomtatott) kiadások átlagosan tizenöt évente jelennek meg, a legutóbbi kettő 1990-ben⁵, illetve (az MRF 2000. évi anyaga alapján) 2005-ben.⁶ A magyar könyvtárak ezeknek a kiadásoknak valamelyikét használják, annak ellenére, hogy ezek értelemszerűen nem tartalmazzák az elmúlt két, illetve három évtized fent említett fejlesztéseit. Ezért időszerűvé vált az osztályozás új, lehetőleg digitális formában elérhető változatának megjelentetése.

Az Országos Könyvtári Rendszer (OKR-) projekt keretében megnyílt a lehetőség arra, hogy az OSZK elkészítse a legújabb *Master Reference File* magyar fordítását, majd online elérhetővé tegye azt a könyvtárak számára az új Nemzeti Névtér rendszer keretein belül. A táblázatok további közreadása és naprakészen tartása azonban hosszabb távú elkötelezettséget kíván. Az OSZK dísztermében 2018. június 5-én tartott fórum célja annak megtárgyalása volt, hogy a könyvtári közösség mennyire markánsan támogatja az osztályozás fenntartását, illetve ez a támogatás milyen formában nyilvánulhat meg.

A fórum célja. Bevezető előadások

A megjelenteket elsőként Dancs Szabolcs, az Országos Könyvtári Szabványosítási Bizottság (OKSZB)⁷ elnöke köszöntötte, majd ismertette a fórum összehívásának fő célját. Beszámolt róla, hogy az OKSZB 2015-ös megalakulását követően a bizottság munkatervben deklarált céljai közé tartozik az ETO új magyar kiadásának elkészítése és közreadása. A táblázatok lefordítására és elektronikus, online formában történő közzétételére a Kormány 1605/2016. (XI. 8.) határozata alapján, az Országos Könyvtári Rendszer (OKR-) projekt keretein belül nyílt meg a lehetőség.⁸ A mindenki számára elérhető online közreadás, a szükséges licenck megvásárlása és a változások folyamatos követése azonban hosszabb távú elkötelezettséget kíván, melynek anyagi fedezetét az első évet követően az OKR-projekt nem tudja biztosítani. Ezért szükséges a könyvtári közösség egyetértése és minél markánsabb támogatása. A fórum elsődleges célja annak eldöntése, hogy ennek milyen formában kellene megmutatkoznia.

A célok felvázolását a megjelentek bemutatkozása követte. Barátné Hajdu Ágnes tanácskezelő egyetemi docens az IFLA igazgatósági tanácsának tagja, a Magyar Könyvtárosok Egyesületének elnöke, az ETO Konzorcium szerkesztői csoportja és az OKSZB tagja mellett a fórumon elsősorban az OSZK OKR-projektben érintett munkatársai, az ETO-t használó nagy könyvtárak osztályozói részlegének tagjai, a KELLO Könyvtárellátó Nonprofit Kft. képviselője, illetve az ETO-val foglalkozó kutatók vettek részt.

A bemutatkozás után Barátné Hajdu Ágnes tartotta meg a bevezető előadását. Saját tapasztalataira és más kutatókra (például Marie Balikovára) hivatkozva rámutatott, hogy az ETO teljesebb lefedettséget tud elérni, mint más osztályozási rendszerek és kontrollált szótárak, és jelenleg nincs olyan könyvtári feltáró rendszer, amely az ETO színvonalát pótolni tudná. Személyesebb vizekre evezve Babiczky Béláról emlékezett meg, aki tanárként, kutatóként, tan- és szakkönyvek szerzőjeként könyvtárosok generációiba oltotta bele az ETO iránti tiszteletet és mély elköteleződést. Kiemelte az ETO világos, logikus, szép⁹ szerkezetét, illetve elterjedtségét: az ETO három százalékát szabadon elérhető formában tartalmazó UDC Summary ötvenhét nyelvre van lefordítva¹⁰ és az ETO-n alapul a BBC archívumának osztályozási rendszere is.¹¹ Beszélt a klasszikus osztályozási rendszerek örök dilemmájáról, a folyamatos egyensúlyozásról a stabilitás, azaz a már feltárt gyűjtemények, a meglévő osztályozási gyakorlat és eszközök további felhasználhatósága, illetve a dinamizmus, tehát az új fogalmak és kereső eszközök támasztotta kihívásoknak való megfelelés között.¹² Utóbbira példa a kettes főosztály revíziója a facettás elvek tudatos alkalmazásával annak érdekében, hogy a korábban a kereszténységre fókuszáló főosztály jobban megfeleljen a kor igényeinek, illetve az informatika tárgykörének újrarendelése a 004 alatt.

Magyarországon az osztályozással foglalkozó szakemberek általában a nyomtatott kiadásokhoz alkalmazkodnak, ezek azonban – elsősorban az anyagi korlátok miatt – gyak-

ran csak jelentős késéssel tudnak megjelenni a feldolgozott ETO verzió megjelenéséhez képest. Ezért célszerűbb lenne áttérni az elektronikus kiadásra, amely a szélesebb körű elérhetőség mellett garantálná a változások gyorsabb érvényesíthetőségét is. Végezetül az előadó részletesen beszélt az ETO Konzorciumhoz való csatlakozás lehetőségéről és a mellette szóló érvekről. Elmondása szerint a szerkesztői csoport tagjaként elsősorban azokon a területeken tudja érvényesíteni a magyar érdekeket, amelyekért ő maga felelős. A konzorciumi tagság ennél erőteljesebb érdekképviseletet tenne lehetővé – például a magyar vonatkozású jelzetek következetes és egyenletes bevezetésére vonatkozóan –, míg a licencdíjak átalakításának köszönhetően jelenleg anyagilag is a konzorciumi tagsági viszony a legkedvezőbb. Végül, de nem utolsósorban jelentős érv az ETO Konzorcium által biztosított szolgáltatásokhoz való hozzáférés is. Ahogyan a könyvtári összefogás már a múltban is többször sikeres volt, most is a mi felelőségünk, hogy együttesen lépünk fel, és artikuláltan, a kellő határozottsággal nyilvánítsuk ki és érvényesítsük érdekeinket.

A következő előadó Prokné Palik Mária, a BME-OMIKK osztályozó könyvtárosa, több, az ETO-val, illetve az osztályozás online katalógusokban való alkalmazásával kapcsolatos szakkikk szerzője¹³ volt, aki *Az ETO dimenziói: ETO-jelzetek az online katalógusban* címmel mutatta be az ETO alkalmazásának különböző aspektusait. Megközelítése szerint az első dimenzió a bibliográfiai rekord, amely a dokumentumképet tartalmazza. Az információkeresés klasszikus modellje szerint ez a dokumentumkép kerül behasonlításra a keresőképpel. A dokumentumot leíró ETO-jelzetek besorolását az ETO-szabályai szigorúan meghatározzák, az általános jelentésű jelzektől a specifikusabbak felé haladás elve szerint. A második dimenzió az – egyszerű és összetett – jelzetek szerinti keresés. Az összetett jelzetek esetén fontos a jelzetek valamennyi szemantikailag önálló részjelzete szerinti keresés, ugyanakkor a korlátozottan közös alosztások szerinti keresés bonyolultabb kérdéseket vet fel, mivel ilyen esetekben ugyanaz a karaktorsorozat más-más jelentésekkel bírhat, a bázisosztály függvényében. A harmadik dimenziót a változó ETO-jelzetek jelentik. A természetes és tudományos nyelv változásait az osztályozási rendszereknek is követnie kell. Komoly gondot jelent, hogy a katalógusok egyáltalán nem különböztetik meg a jelzetek verzióit, az esetek többségében még az sem kerül rögzítésre, hogy egy adott jelzet mely ETO-kiadás alapján készült. Erre a problémára egy ETO besorolási adatállomány jelenthetne megoldást, amely a jelzetekkel együtt tartalmazná azok evolúciós kapcsolatait is. Az állomány rekordjai egy olyan gráfot alkotnának, amelynek csúcaiban a jelzetek és azok verziói, élein pedig az utalók állnak, az ETO változásainak megfelelően. Ezt meg lehetne valósítani pl. a *Relex névtérkezelő*n belül, a korábbi magyar nyelvű táblázatok és a módosító kiadványok alapján, ezzel megoldva a szinonimák visszatérő kérdését. Korábban a nagyobb intézmények cédulakatalógusaiban létező gyakorlat volt a verziókövető utalók elhelyezése, ám ez a precizitás az online katalógusokra való átállással többnyire eltűnt. Magyarországon több mint száz év alatt nemzedékek sora dolgozott az ETO-n és az ETO-val. Óriási állomány van vele osztályozva, nagyobb, mint bármi mással. Ha ezt továbbra is elérhetővé akarjuk tenni, szükséges a jelzetek megfelelő, az összeállításukhoz felhasznált ETO-kiadásra vonatkozó információt is figyelembe vevő feldolgozása.

Az előadás után hozzászólók közül Dancs Szabolcs megemlítette, hogy egy további, új dimenziót jelenthet a Nemzeti Névtér, mivel következetes azonosítóhasználat esetén kapcsolódásai és utalásai biztosíthatnák a követhetőséget. Barátné Hajdu Ágnes arra hívta fel a figyelmet, hogy az *Extensions and Corrections to the UDC*¹⁴ kötetei évtizedekre vissza-

menőleg tartalmazzák a konkordanciát, Palyik Katalin pedig megerősítette, hogy az új névtérrendszerben a Köztaurusz és a jelzetrekordok összekötése és más hasonló kapcsolatok kiépítése is megvalósítható, illetve tervben van.

Helyzetjelentés az ETO állapotáról

A bevezető előadásokat követően Dancs Szabolcs vette vissza a szót, hogy beszámoljon az ETO állapotáról és az új kiadás megvalósítási lehetőségeiről. A történeti visszatekintést 1993-mal kezdte, amikor az ETO tulajdonjoga és további fejlesztésének feladata a Nemzetközi Dokumentációs Szövetségről átszállt az újonnan alakult ETO Konzorciumra, egyszersmind kialakításra került az ETO központi anyagát tartalmazó, a korábbi középkiadásoknak megfelelő méretű *Master Reference File*.¹⁵ Ez új helyzet elé állította az egészen addig MSZ szabványként megjelenő magyar ETO-t is. A rendszer magyarországi jövőjének megtárgyalására összehívott konferencia résztvevői egyértelműen kiálltak a rendszer fenntartása mellett, ennek érdekében egy fejlesztési iroda létrehozásáról döntöttek az OSZK Könyvtártudományi és Módszertani Központja (OSZK-KMK) keretein belül. Javaslatuk ellenére az OSZK végül nem csatlakozott az ETO Konzorciumhoz, viszont továbbra is törekedett a központi módosulások követésére.

Ennek megfelelően 1995-ben sikerült egymillió forintot elkülöníteni az MRF egyszeri beszerzésére és kiadására. Az ebből megvásárolt 1999. évi állomány képezte a 2005-ben kiadott nyomtatott magyar ETO-kiadás alapját.

Időközben 2003-ban a Köztaurusz deszkriptorait is ellátták ETO-jelzetekkel, így kialakult egy központi besorolási állomány, amely a közművelődési könyvtárak számára lehetővé tette a gyors osztályozást, illetve a fogalmak visszakeresését természetes nyelvű keresőkifejezések alapján is.

2006 végén újabb konferenciára került sor az OSZK Könyvtári Intézetében (OSZK KI), mely megerősítette a szakmai konszenzust az ETO további használatával kapcsolatosan, illetve elvi döntést hozott az új nyomtatott kiadásra való áttérésről, ami azonban a gyakorlatban csak a könyvtárak egy részében történt meg.

A már említett, 2016-ban végzett felmérés eredményei szerint a könyvtárak továbbra is használják az ETO-t, aktív feldolgozó munkát is végezve vele. A MOKKA-t megvizsgálva is azt láthatjuk, hogy a feltöltött rekordok többsége egy vagy több ETO-jelzetet is tartalmaz. A legjelentősebb MOKKA-feltöltő intézmények tízezernél is több jelzetet töltöttek fel.

A felmérések eredményére reflektálva 2015-ben felállt Országos Könyvtári Szabványosítási Bizottság 2016 elején elfogadott munkatervében a nemzetközi szabványok, illetve az RDA honosítása mellett az ETO újrakiadása is fontos célként jelent meg. Ugyanakkor a cél megvalósítására önálló költségvetési forrás nem került elkülönítésre. Az ETO kiadás előkészítése mellett az OKSZB az RDA területén is jelentős eredményeket ért el. Megvették és lefordították az elemkészletet és az értékszótárakat az IFLA-féle könyvtári referenciamodellel és a nemzetközi katalógizálási alapelvekkel együtt. Jelenleg tesztelesek folynak KOHA-ban. Elkezdték a honosítását olyan régi, elavult nemzetközi szabványok új kiadásainak, mint az ISO 690, amely a bibliográfiai hivatkozások módját szabályozza. Folyamatban van a könyvtári statisztikai szabvány, a könyvtári teljesítménymutatók szabványa, a könyvtárak hatása a társadalomra nemzetközi szabvány és más hasonló nemzetközi szabványok fordítása is.

2015 végén az ETO Konzorcium részéről a Konzorcium szerkesztői csoportjának elnöke, Aida Slavic kereste meg az OSZK-t, felajánlva a táblázatok magyar fordításainak integrálását a Konzorcium által üzemeltetett *UDC Online*-ba, amely lehetővé tenné a táblázatok elérését egy kereshető és böngészhető online felületen keresztül. Mivel az OSZK megítélése szerint a magyar könyvtárak többségének nem lenne meg a szükséges anyagi fedezete az UDC Online eléréséhez szükséges éves licencek megfizetésére, az ETO beillesztése a fejlesztés alatt lévő Nemzeti Névtér rendszerbe a hazai viszonyokhoz jobban igazodó döntésnek tűnt. Ily módon a könyvtárak a névtérrendszeren keresztül ingyen érhetik majd el a táblázatokat, miközben ez a formátum is lehetővé teszi a folyamatos frissítést, illetve a Köztaurusszal történő összehangolást, amelyet a *UDC Online* nem tudna biztosítani. A tervek szerint a fordítás elkészítésének keretrendszere a *Relex* lesz.¹⁶

A táblázatok feldolgozásához elsősorban a 2005-ös kiadás alapjául szolgáló ISIS állomány MARC formátumba konvertálását szükséges elvégezni, majd az így létrejött állományt betölteni a névtérkezelőbe. A növekmények fordítása, a módosulások átvezetése folyamatos feladat, mely egy teljes munkaidős, önálló pozíciót igényel az OSZK-n belül. A szükséges módosítások után a kész állomány átkerül a Nemzeti Névtér rendszerbe. Az ehhez szükséges formátum véglegesen még nem tisztázott.

Az osztályozás online közzététele természetesen akkor is licencköteles tevékenység, ha egy saját rendszer keretein belül valósul meg. Ahogy korábban már volt róla szó, a legkedvezőbb konstrukciót a Konzorciumhoz való csatlakozás jelentheti.

Az első éves díjat biztosítja az OKR-projekt költségvetése, a későbbi évek licencdíjait azonban a projekt nem tudja fedezni. Ezért szükséges lenne megtalálni azt a szervezeti formát, amely a leginkább alkalmas arra, hogy lehetővé tegye az ETO-t használó könyvtárak számára, hogy közösen biztosíthassák a rendszer további fenntartásának és az ETO Konzorciumhoz való csatlakozásnak az anyagi fedezetét. Egyik lehetséges megoldás egy konzorcium létrehozása lenne, amelyhez való csatlakozással a könyvtárak kifejezhetnék az ETO szükségességével való elvi egyetértésüket, és amelynek tagjai lehetőségeik szerint hozzájárulnának a táblázatok megvásárlásához és karbantartásához.

Hogyan tovább? Eszmecsere

Az előadásokat követő eszmecsereát ismét Barátné Hajdu Ágnes vezette fel. A kérdések fókuszában leginkább a névtérbe feltöltött és elérhető ETO jelzetek formátuma állt, hogy milyen formában lesz felhasználható, esetleg elérhető lesz-e BIBFRAME formában.

Válaszában Dancs Szabolcs a MARC formátumot nevezte alapvetőnek, és Barátné Hajdu Ágnessel és Palyik Katalinnal egyetértettek abban, hogy elsősorban az online használatnak van értelme az online kiadás és a névtér előnyeinek kiaknázásához, illetve az adatszinkronizációhoz, annál is inkább, mert a saját rendszerbe történő feltöltés költségvetési és jogi kérdéseket egyaránt felvet. A BIBFRAME-et mint a bibliográfiai leírás adatmodelljét elsősorban a formai leírások publikálására használják, nem a tartalmi metaadatok feldolgozására. A névtérben az RDA lesz implementálva, azaz a könyvtári referenciamodell fő adatai lesznek a mérvadók. Palyik Katalin ismételt felhívta a figyelmet arra, hogy a névtér RDF és LRM kimeneteket is támogat, ezért alapul szolgálhat minden ezekre épülő konverzióhoz. Ehhez azonban célszerű lenne együttműködni az ETO Konzorciummal annak érdekében, hogy központilag meghatározott azonosítókat használhassunk az egyes osztályokhoz.

A régi és új jelzetek rekordokban való párhuzamos szerepeltetése kapcsán a megbeszélés résztvevői arra a következtetésre jutottak, hogy a könyvtárak új ETO-használati gyakorlata technikailag semmi változást nem okozna a rendszerekben, csak az ETO-indexekben eredményezné új sorok megjelenését. Megoldás lehet, hogy a régi jelzet is ott legyen a rekordban, és a megfelelő almezőben jeleznék, hogy melyik ETO-kiadásból származik. Az egyes könyvtárak dönthetnek úgy is, hogy elébe mennek a változásnak, és az új jelzeteket anélkül vezetik be, hogy az OSZK már használná azokat.

Az ETO Konzorcium és a névtér közötti adatszinkronizáció kérdésére válaszolva Barátné Hajdu Ágnes a várakozás veszélyére hívta fel a figyelmet: arra várva, hogy valami kész legyen, könnyen elmehet mellettünk a világ, és a hátrányunk behozhatatlanná válhat. Ehelyett célszerűbb a folyamatos jelenlétre törekedni.

A KELLO Könyvtárellátó Nonprofit Kft. részéről Gönczi László afelől érdeklődött, hogy milyen mértékű módosításokra lehet számítani a raktározási táblázatokban. Ez a KELLO számára azért sarkalatos kérdés, mivel a kis intézményekhez alkalmazkodva az osztólapokon és leírásokban továbbra is az 1990-es kiadás alapján készült raktározási jelzetek szerepelnek. A jelen fórum erre a kérdésre nem tudott választ adni, de azt többen is felidéztek, hogy mivel a raktári táblázatokban forradalmi változás, amely teljes állományok átrendezésével járna nem eszközölhető, már a 2005-ös ETO kiadásból is csak néhány, alapvető módosulást vezettek át.

Tóth Loránd, az OSZK munkatársa a kérdés kapcsán részletesen szolt a kurrens Magyar Nemzeti Bibliográfia (MNB) és az ETO közötti szoros kapcsolatról, arról, hogy a bibliográfia rekordjainak szakcsoportokba sorolása a dokumentumot leíró első ETO-jelzet szerint történik, mégpedig az 1990-es ETO kiadás alapján, olyan formában, hogy más kiadásokra való áttérés a program átírását is szükségessé teszi. Ennek megvalósítására a tervek szerint szintén az OKR-projekt keretein belül kerül sor, és a raktári táblázatok átalakítása is tervben van.

Rimár Miklós (OSZK) egy újabb országos megbeszélés megszervezését javasolta a 2005. kiadás anyagának magyar vonatkozású jelzetekkel való kiegészítéséről. Ezzel szemben Barátné Hajdu Ágnes inkább azt szorgalmazta, hogy a magyar vonatkozású jelzetek központi MRF-be való bekerülését igyekezzünk elérni. Ebből a szempontból is érdekes lehet a Konzorciumhoz való csatlakozás.

Az eszmecsere lezárásaként, a megbeszéléteket összegezve a fórum résztvevői Dancs Szabolcs javaslatára jegyzőkönyvbe vették állásfoglalásukat, miszerint az ETO-ra és annak új kiadására egyaránt szükség van. Ezért a fenntarthatóságának biztosítása érdekében létrehoznan egy konzorciumot, amelyhez csatlakozhat minden ezzel az állásfoglalással egyetértő intézmény. A tagságnak nem feltétele az anyagi hozzájárulás, de a csatlakozott tagok költségvetésüknek megfelelően igyekeznek megteremteni az osztályozás új kiadásának és a további karbantartásnak a feltételeit.

A megbeszélést kötetlen beszélgetés követte az ETO használatáról, fejlesztési lehetőségeiről, a kiadás további szponzorációs lehetőségeiről, az abba esetlegesen bevonható – például könyvtári rendszereket fejlesztő – cégekről és más, az osztályozással kapcsolatos témákról.

Döntések, megállapítások, további feladatok

A megbeszélés résztvevői tehát egyetértettek abban, hogy az ETO-ra szükség van, méghozzá elektronikus formában, a könyvtárak számára ingyen szolgáltatva, saját rendszerben (a Köztaurusszal összekapcsolva), és hogy ehhez egy konzorcium létrehozása jelentheti a megfelelő szervezeti formát.

Következő lépésként meg kell keresni minden olyan intézményt, szervezetet és céget, amely érdekelt lehet, illetve esetlegesen részt kívánna venni az ETO további fejlesztésében.

A fórumról és az ott született döntésekről tájékoztatni szükséges a nagy könyvtárak és érdekelt szervezetek, például az Informatikai és Könyvtári Szövetség (IKSZ) és az Egyházi Könyvtárak Egyesülése (EKE) vezetőit, az egyetemi mellett a megyei könyvtárakat.

Olyan cégekkel is meg kell próbálni felvenni a kapcsolatot, amelyek esetleg hajlandóak hosszabb távon is támogatni és szponzorálni az ETO új megjelenését valamilyen formában.

Végül, de nem utolsósorban nem elhanyagolandó feladat a raktározási táblázat módosítása, új kiadása sem, melynek kapcsán a Könyvtári Intézettel van szükség további tárgyalásokra.

Az ETO használata szükséges: az osztályozás a magyar könyvtári közösség közös értéke, melynek fenntartása közös érdekünk, ha nem akarjuk a táblázatokban és az általuk feltárt rekordokban felhalmozott tudást veszni hagyni. Az OKSZB-nak és az OKR-projektnek köszönhetően lehetőség nyílt arra, hogy a magyar nyelvű ETO-t aktualizáljuk, hogy mind tartalmilag, mind technikailag a kor követelményeinek megfelelő formában használhassuk tovább. Ehhez azonban valamennyi érintett részvételére és támogatására szükség van.

Jegyzetek

1. Barátné Hajdu Ágnes: Multilevel education, training, traditions and research on UDC in Hungary. Extensions and Corrections to the UDC, 29. 2007. pp. 273-284.– Elérhető: <http://hdl.handle.net/10150/105607> (Utolsó megtekintés: 2018. június 29.)
2. Bognár Noémi Erika – Tóth Máté: Tartalmi feltáró eszközök használata a magyarországi könyvtárakban. Könyv, könyvtár, könyvtáros, 25 (6). 2016. pp. 18-30. Elérhető: <http://ki.oszk.hu/3k/2016/07/tartalmi-feltaro-eszkozok-hasznalata-a-magyarorszagi-konyvtarokban/> (Utolsó megtekintés: 2018. június 29.)
3. Lásd http://udcc.org/index.php/site/page?view=editorial_team (Utolsó megtekintés: 2018. június 29.)
4. McIlwaine, I. C.: The Universal Decimal Classification: some factors concerning its origins, development and influence In: Historical studies in information science (Szerk. Trudi Bellard Hahn és Michael Buckland) Medford, NJ: Information Today, 1988. pp. 94-106.
5. Egyetemes tizedes osztályozás. Rövidített kiadás. 1. kötet Táblázatok. FID Publication 691. / szerk. Babiczky Béla és Schneller Károly. Budapest: OMIKK, OSZK-KMK, 1990.
6. Egyetemes tizedes osztályozás. 1. kötet Táblázatok 1-2. Rész. UDCC Publication P057. Budapest: Országos Széchényi Könyvtár Könyvtári Intézet.
7. Lásd <http://www.oszk.hu/orszagos-konyvtari-szabvanyositasi-bizottsag> (Utolsó megtekintés: 2018. június 29.)
8. Lásd <http://www.oszk.hu/okr-projekt>. (Utolsó megtekintés: 2018. június 29.)

9. Az „ETO szép” szállóige Ungváry Rudolftól származik, s egy, a Katalisten zajló vita során hangzott el (Fejős László: Kell-e még az ETO? Vita a könyvtárosok Katalist levelező fórumán (Összegzés). Könyv, könyvtár, könyvtáros, 9(3). 2000. pp. 23-40. Elérhető: <http://ki.oszk.hu/3k/19972006/valcikk/valcikk0003/fejos.html>), illetve egy, az ETO szükségességét kifejtő szakcikkében írta le először (Ungváry Rudolf: Az ETO szükségessége. Iskolakultúra, 10(4). 2000. pp. 27-31. Elérhető:http://real.mtak.hu/61411/1/EPA00011_iskolakultura_2000_04_027-031.pdf) (A hivatkozások megtekintve: 2018. június 29.)
10. A UDC Summary a <http://www.udcsummary.info/php/index.php> címen érhető el (Utolsó megtekintés: 2018. június 29.). A magyar verzió fordításait Barátné Hajdu Ágnes készítette.
11. Lásd Alexander, Fran – Kathryn Stickley – Vicky Buser és Libby Miller: UDC at the BBC. Extensions and Corrections to the UDC, 32. 2010. pp. 21-24.
12. Lásd Barátné Hajdu Ágnes: Dynamism of Knowledge Organization, particularly its relation to UDC In: 20 Años del Capítulo Español de ISKO. Actas del X Congreso ISKO Capítulo Español (Ferrol, 2011) Universidade da Coruña (España), 2012. pp. 337-351.
13. A teljesség igénye nélkül (a hivatkozások megtekintve: 2018. június 29.):
 Prokné Palik Mária: Google vs. ETO: Információkeresés a weben és a könyvtári katalógusban. Tudományos és műszaki tájékoztatás, 60(6). 2013. pp. 243-273. Elérhető: http://epa.oszk.hu/03000/03071/00066/pdf/EPA03071_tmt_2013_06_243-273.pdf
 Marton József és Prokné Palik Mária: Adatbázis transzformációalapú kereshetőség javítása: ETO-kereshetőség a BME OMIKK Aleph rendszerében. Tudományos és műszaki tájékoztatás, 56(2). 2009. pp. 65-77. Elérhető: <http://tmt-> http://epa.oszk.hu/03000/03071/00018/pdf/EPA03071_tmt_2009_02_065-077.pdf
 Prokné Palik Mária: A tartalmi feltárás problémái online könyvtári katalógusokban. Tudományos és műszaki tájékoztatás, 52(11-12). 2005. pp. 525-527. Elérhető: http://tmt-archive.omikk.bme.hu/show_news.html?id=4243&issue_id=467
14. Lásd <http://udcc.org/index.php/site/page?view=ec> (Utolsó megtekintés: 2018. június 29.)
15. McIlwaine, I. C.: The Universal Decimal Classification: some factors concerning its origins, development and influence In: Historical studies in information science (Szerk. Trudi Bellardo Hahn és Michael Buckland) Medford, NJ: Information Today, 1988. pp. 94-106.
16. Dancs Szabolcs: Ismét az ETO hasznáról – az új elektronikus kiadás fényében. Könyv, könyvtár, könyvtáros, 25(4). 2016. pp. 3-8. Elérhető: http://epa.oszk.hu/01300/01367/00277/pdf/EPA01367_3K_2016_04_003-008.pdf (Utolsó megtekintés: 2018. június 29.)
-

Spiegler-Kutasi Nikoletta – Ködmön József

Megbízható egészségügyi információk forrása az interneten

Az információtechnológia globális, megállíthatatlan fejlődése a kommunikációs stratégiáink átalakulását is jelenti, ezzel párhuzamosan megváltoznak az egyén információ-szerzési, -keresési szokásai. Mindez a könyvtárakat új kihívás elé állítja. A hálózati alapú társadalmakban mára már elképzelhetetlen az egészségügy informatikai alkalmazás nélkül. Megjelent a telemedicina, az e-egészségügy és az Elektronikus Egészségügyi Szolgáltatási Tér (EESzT). Az interneten elérhető egészségügyi információt közlő honlapok a laikusok számára teljesen kézenfekvő, gyors diagnózist kínálnak a megadott tünetek alapján, sokszor hiteles szakorvosi vélemény nélkül(!). Számos internetes kutatás és felmérés alátámasztja a tényt, hogy a legtöbbször az egészségünkkel kapcsolatos információk szerzése végett lépünk fel a világhálóra, és bár tudvalevő, hogy a Google mindentudó jó barátunk, azért nem árt az óvatosság. Bár jelenleg még nincs kiforrott eszköz a jogellenes, fenyegető tartalmak megszüntetésére, ám figyelemreméltó erőfeszítések már léteznek. A publikációkban található egészségügyi források bemutatásával igyekszünk hozzájárulni a lakosság egészségtudatosságához, egészségértésének fejlesztéséhez.

Hálózati társadalmak trendjei és fenyegető sajátossági

A modern hálózati társadalmak jellemzője, hogy mindenki, mindenhol, mindig, mindenről kommunikál, nincs igaz, nincs hamis. A Web 2.0-alapú közösségi média alulról építkezik, s annál hatékonyabb, minél többen vesznek részt benne.¹ A globális világhálóan könnyűszerrel el lehet helyezni téves, egészségre veszélyes, az orvostudományt kétségbe vonó, lejárató információkat, melyek aláaknázzák a preventív erőfeszítéseket, így a tervezett szűrővizsgálatok nem járnak sikerrel. 2017 májusában elsősorban orvosi szakkönyvtárak képviselői számára rendeztek *Egészség-Információ-Könyvtárak* címmel konferenciát, melynek egyik fő témája a betegségmegelőzés, az egészségműveltség fejlesztése

volt. Ádány Róza előadásában már ekkor felhívta a figyelmet a magyarok rossz egészségi állapotára, valamint a korai halálozási tényezőkre. Véleménye szerint ezek a tényezők cselekvésre kell, hogy ösztönözzék a könyvtárakat és a politikai döntéshozókat.² Az Amerikai Könyvtáros Egyesület (ALA) 2018-as beszámolójában egyértelműen hangsúlyozza a közkönyvtári jelenlét fontosságát az egészségügyi információk dzsungelében való eligazodásban. A közkönyvtáraknak az egészségügyi intézményekkel együttműködve aktív szerepet kell vállalnia az olvasók egészséggel kapcsolatos ismereteinek és készségeinek fejlesztésében.³ Az European Health Literacy Survey nemrégiben készített felméréséből kiderül, hogy a vizsgált országokban a lakosság nagy részének gondot okoz az egészséggel, betegségével, kezelésével kapcsolatos információk értelmezése – erről tudósít a Betegfókusz blog. Az alacsony egészségértéssel rendelkezők számára nehéz értelmezni a prevenció programok gondolatosságát,⁴ pedig a tudatos lakossági egészségértés fejlesztése hosszú távon a statisztikák javulásához, jobb életszínvonalhoz vezethetne. A hálózatalapú globalizálódó társadalmakban tehát egyelőre súlyos kérdés a megbízható orvosi, egészségügyi információ megszerzése, a megfelelő információforrások megtalálása és a nyert információ értelmezése.⁵

Modern információkereső profilok (google páciens, e-páciens)

A Szinapszis Piackutató és Tanácsadó Intézet 2016-ban, a felnőtt hazai lakosság körében végzett felméréséből az alábbi trendek szűrhetőek le: a megkérdezettek túlnyomó többsége ugyan a szakemberrel történő konzultálást tartja elsődlegesnek, ám a későbbiekben az internetes egészségügyi források válnak mérvadóvá számukra. Annak ellenére, hogy megbíznak a szakorvosi véleményben, mégis a válaszadók 85 százaléka beírja a keresőbe a tüneteket, vagy kimondottan egészségügyi portálon is utánanéző a kórképnek.⁶ A kutatásból nem derül ki, hogy a páciensek utánanéznek-e a webes források hitelességének, csupán azt látjuk, hogy növekvő arányban, de nem elég kritikus hozzáállással használják az e-információs oldalakat. Van Riel kutatásai során a páciensek egy olyan típusát azonosította, aki az információkat egy az egyben az internetről nyeri, azok hitelességét figyelmen kívül hagyva. Számos internetes forrást elolvas a betegségről, tüneteiről, ezért úgy érzi, többet tud orvosuknál, diagnosztizálja magát és gyógyszert rendel az orvostól. Keresési szokásai alapján a páciensek e típusát beszédesen *Google páciensként* definiálták.⁷ Szerencsére léteznek az internetes forrásokat tudatosan használó csoportok is, ők az úgynevezett **e-páciensek**. Az e-páciens nyitott, aktív partner kíván lenni a gyógyulási folyamatban. Részesen szeretne lenni a hasonló betegségben szenvedők e-közösségének, véleményével az ellátás színvonalának fejlesztéséhez kíván hozzájárulni, önálló tájékozódás előtt kéri orvosa javaslatát a megbízható források tekintetében.⁸

Feltehetőleg az e-páciens tudatossága okán hamarabb a gyógyulás útjára lép, az orvos pedig akkor viszonyul jól a betegéhez, ha elfogadja betege együttműködési szándékát, segít neki bevált, megbízható internetes tartalmak forrásainak felkutatásában. A folyamatban nemcsak az információt keresőnek, de a közvetítő személynek – orvos, asszisztens, könyvtáros – is új ismereteket kell elsajátítania. Ehhez kiváló segítség lehet Meskó Bertalan előadássorozata a webicina.com-on⁹. Az ingyenesen elérhető angol nyelvű tananyag részletesen dolgozza fel az orvosi digitális írástudás témáit az alapkotól kezdve, egészen a haladó internetes ismeretekig. Miután tehát az e-páciens megtalálta a neki szükséges egészségügyi információt, értelmeznie is kell. Az egészségértés fejlesztésében pedig se-

gíthet a könyvtáros is: a meglévő digitális írástudása révén, személyre szabottan vagy akár csoportosan segít az egészségügyi oldalak használatában, az internetes tartalmak értelmezésében. Az egészségértés fejlesztésében pedig még sokat kell fejlődni az európai országoknak is, ezt bizonyítja az a tanulmány, mely szerint a vizsgált nyolc európai ország népességének 47,6 százaléka korlátozott – elégtelen vagy problémás – egészségügyi írástudással rendelkezik.¹⁰

Ha a közkönyvtárak, a házi orvosi szolgálatok, a szakrendeléseket vezető orvosok és a páciensek között kialakulna egy információs szövetség, javulhatna a lakosság egészségtudatossága. Amíg nem járátódik be a rendszer, szeretnénk a figyelmet felhívni azokra a jó megoldásokra, amelyek segítenek megtalálni a megbízható egészségügyi információkat a világhálón.

A megbízható információnyerés lehetőségei (DISCERN, HON, EU-irányelvek, EgészségKommandó)

Nyilvánvaló tehát, hogy nagy szükség van olyan internetes tartalmakra, amelyek megbízható és szakmailag korrekt tájékoztatást adnak a betegek, hozzátartozók és szakemberek – beleértve a könyvtári szakembereket is – számára. A hatalmas mennyiségű információhalmazból nem könnyű kiválasztani azokat a valid tartalmakat, amelyek valóban a tudatos gyógyulás segítői lehetnek. Ma már léteznek olyan irányelvek, kezdeményezések, amelyek segítenek elkülöníteni a megbízható, korrekt információkat a haszontalanoktól.

Az Európa Tanács kezdeményezésére számos szervezet bevonásával jött létre az *Egészséggel kapcsolatos honlapok minőségi kritériumrendszere*. Ez hat fő pontban gyűjti össze azokat a tulajdonságokat, melyek megléte garantálja a weblapon közölt adatok hitelességét. A kritériumrendszer – mely kiválóan alkalmazható a felhasználók tájékoztatásában – nemcsak a felhasználókat, de a fejlesztőket és a fenntartókat is kiszolgálja. Az „eEurope 2002” akció elsődleges célja a szempontok meghatározása volt.¹¹

1. *Átláthatóság*: a fenntartó, készítő megjelölése, a webhely fenntartásának oka és célja, fenntartását finanszírozó források, pontos célközönség meghatározása.
2. *Szerzőség*: a webhelyen megjelenő tartalmak pontos forrásmegjelölése.
3. *Az adatok védelme*: a fenntartónak biztosítania kell a felhasználók személyes adatainak védelmét, láthatatlanságát.
4. *Az adatok frissítése és érvényessége*: a honlapnak közölnie kell a frissítés gyakoriságát és a legutóbbi frissítés dátumát is.
5. *Számonkérhetőség*: a felhasználók számára biztosítania kell a visszacsatolás lehetőségét. A partnereknél megjelenő tartalmakért is vállalni kell a felelősséget.
6. *Elérhetőség*: biztosítania kell a fizikai elérhetőséget és megtalálhatóságot, továbbá a webhely tartalmának kereshetőségét, olvashatóságát és használhatóságát.

A DISCERN

A British Library és az University of Oxford hozta létre 1997-ben azt a tizenöt kérdést tartalmazó kérdőívet, amelynek segítségével megbízható módon értékelhetjük az egészségügyi információ körébe tartozó írásos dokumentumok minőségét. Minden kérdés egy minőségkritériumot ölel fel, amit ötfokozatú skálán lehet osztályozni. Az egyes jelenti azt, hogy a kritérium egyáltalán nincs jelen, az ötös pedig, hogy a kritérium teljes mértékben

teljesül. Az online elérhető eszköz első nyolc kérdése a minőségre vonatkozik, a maradék hét pedig a szakmai tartalomra.¹²

A kérdések megválaszolása után az alábbi DISCERN kategóriába tudjuk besorolni az általunk vizsgált anyagot:

1. *Jó minőség*: minimális hiányosság tapasztalható, ám a kérdések legalább négyes értékelést kaptak.
2. *Közepes minőség*: nem tartalmaz súlyos hiányosságokat, a kérdések hasonló számban kaptak magas és alacsony értékelést, vagy többnyire hármas értékelést kaptak.
3. *Rossz minőség*: súlyos vagy nagymértékű hiányosságokat tartalmaz, legfeljebb kettes értékelést kaptak a kérdések.

Bár az eszköz eredetileg laikus felhasználóknak készült, alkalmazható a tudományos tartalmak készítői számára is, hiszen megadja a publikációk minőségi kritériumait. A magyarázatok, pontosítások kiválóan rávezetik a felhasználót az egyes kritériumok fontosságára, jelentőségére, így az eszköznek fontos szerep jut az egészségértés fejlesztésben is.

A Health On The Net Foundation (HON)

A HON svájci alapítványt azzal a céllal hozták létre 1996-ban, hogy elősegítsék a szakmailag korrekt és megbízható egészségügyi információ online kezelését és hatékony felhasználását. A szervezet kidolgozta a HONcode nevű informatikai megoldást, mely minőségi jelzője lett az online egészségügyi információkat közlő weboldalnak. A HONcode tanúsítvánnyal rendelkező honlapok – 7300 weboldal, 102 országban – objektív, szakmailag helyes információkat közölnek.¹³ A tanúsítvány mindig csak egy évre szól, minden értékelt weboldalt évente újraértékelnek a HON szakértői. Minden tanúsított weboldal tulajdonosnak lehetősége van a HON által kifejlesztett keresőmotorokat beépíteni saját online felületébe. A HONsearch¹⁴ és a HONselect¹⁵ integrált keresője kizárólag a tanúsított weboldalak tartalmaiban keres. A HONselect integrált kereső kizárólag orvosi egészségügyi információk keresésére alkalmas. A HON tagság az első évben ingyenes, a második évtől a látogatottságtól függő tagsági díjat kell fizetnie a fenntartónak.

<p>CERTIFICATE OF COMPLIANCE</p> <p>MedicineNet</p> <p>is in compliance with the HONcode</p> <p>Certificate validity: 25 Sep 2017 - Sep 2018</p> <p>www.medicinenet.com VISIT WEBSITE</p>	<p>CERTIFICATE PENDING RENEWAL</p> <p>Armenian Medical Network</p> <p>The dates below correspond to the most recent evaluations.</p> <p>Certificate validity: 11 Jul 2011 - Jul 2013</p> <p>www.health.am VISIT WEBSITE</p> <p>The webmaster of this website doesn't wish to renew its certification for now, or we are not able to contact him despite several attempts.</p> <p>If you are responsible for this site PLEASE CONTACT US</p>
--	--

HONcode tanúsítványok részletei¹⁶

A magyar nyelvű egészségügyi információs oldalak közös jellemzője, hogy általában nem rendelkeznek HON-tanúsítvánnyal, ám van egy rendkívül figyelemre méltó magyar kezdeményezés, amely szintén a hazai weboldalak minőségi vizsgálatát tűzte ki célul.

EgészségKommandó

2016-ban indult el az EgészségKommandó hazai kezdeményezés, melynek célja az egészségügyi információt szolgáltató weboldalak minősítése. Az általuk kidolgozott pontrendszer elsősorban a betegfelvilágosításra, betegtájékoztatásra szakosodott honlapok hitelességének vizsgálatára szolgál. Az átláthatóság vizsgálatának szempontjai:¹⁷

1. Ismert-e a honlap célja?
2. Kiderül-e a weboldalon a tulajdonos-üzemeltető kiléte?
3. Jelölve van-e az oldalon az egészségügyi tartalmak szerzőjének személye, elérhetősége?
4. Látható-e, hogy mikor került ki az oldalra a tartalom, illetve annak frissítése?
5. Ha van reklám elhelyezve az oldalon (saját vagy hirdetésiskiszolgáló rendszerben), akkor betartják-e a reklámozás jogi szabályait?

A szakmaiság szempontjai:

1. Független vagy egy egészségügyi terméknek, eljárásnak szánt weboldalról van-e szó?
2. Egyértelműen le van-e írva, hogy az online betegfelvilágosítás nem helyettesíti az orvosi vizsgálatot, csak kiegészítő jellegű?
3. Jelölve van-e az oldalon az egészségügyi tartalmak szerzőjének végzettsége?
4. Ajánlják-e a honlapot hivatalos szakmai vagy elismert civil egészségügyi szervezetek, egészségügyi kiadók?
5. Találhatók-e elismert orvosi tankönyvre, szakkikre vagy más szakmai forrásokra vonatkozó hivatkozások a weboldalon?

Jól látható, hogy a szervezet által kidolgozott irányelvek rímelnek a HONcode alapelveivel, illetve a DISCERN minőségkritériumaival, továbbá az EU irányelveivel. Ha a vizsgált honlap huszonegy pontot elér a maximálisan adható huszonhétből, akkor azt az EgészségKommandó csapata hiteles egészségügyi forrásként ajánlja, és a honlap tulajdonosa egy éven keresztül használhatja a „Hiteles Egészségügyi Weboldal” pecsétet. Sajnos egyéb szolgáltatást nem építettek ki a hitelesítés mögé, pedig egy a HONsearch-höz hasonló kereső egészen biztos érdekelné a szolgáltatókat.

Az EgészségKommandó hitelesítő pecsétje¹⁸

Hiteles egészségügyi információforrások az interneten

A mindennapi életben a minőségi szakirodalmat, publikációt többféleképpen is azonosíthatjuk – kiadó, szerzőség, terjedelem, megjelenés minősége, stb. Már ezen tartal-

mi és formai jegyek alapján el tudjuk dönteni, hogy az adott szakirodalom megfelelő számunkra, de az interneten ezeket a bevált módszereket nem tudjuk alkalmazni. 2018 márciusában a Berzsenyi Dániel Könyvtár csatlakozott az Internet Fiesta országos projektjéhez, melynek a „*Könyvtár, Internet, Egészség*” volt a fő témája. Ennek kapcsán *A megbízható egészségügyi információk internetes kalauza*¹⁹ címmel állítottunk össze egy ingyenes mini kiadványt, melynek célja az olvasók tájékoztatása, tudatos felhasználóvá tétele volt. Jelen publikáció a korábban összegyűjtött portálokon kívül olyan nemzetközi forrásokat is tartalmaz, amelyeket Ködmön József gyűjtött össze.

Tematikus portálok

*WEBBeteg.hu – Orvosoktól betegeknek, hitelesen*²⁰

Magyarország legnagyobb és szakorvosok által is ajánlott egészségügyi portálja. A WEBBeteg.hu célja, hogy hiteles, szakmai háttérrel megerősített platformon kezelje az egészségügyi problémákkal küzdő internetezők problémáit, továbbá segítsen az egészségtudatos életforma kialakításában és fenntartásában, valamint biztonságos kommunikációs fórumot teremtsen orvos és beteg számára. Az oldalon megtalálhatók orvosszakmai tartalmaknak minősülő cikkek is. Regisztrációval személyes kórlapot vezethetünk, laboreredményeinket ki tudjuk elemezni, hozzászólhatunk a fórumok, blogok témáihoz, hírlevelet kaphatunk az általunk megjelölt érdeklődési köröknek megfelelően. Az oldal további erőssége a Beteg Klub, ahol gyakori betegségekről – diabétesz, ételintolerancia stb. – valós helyzetekben született, őszinte vallomásokat, gyakorlati tanácsokat olvashatunk.

*InforMed.hu – Orvosi és életmód portál*²¹

Folyamatosan frissített, szerkesztett portál, ahol a beteg kérdez és az orvos válaszol. A két legfontosabb menüpont az „*Orvos válaszol*” és a „*Betegségek*”, ahol megtalálhatjuk a keresett betegséggel kapcsolatos részletes, átfogó információkat. A honlap segít az egészségtudatos életmód kialakításában, a betegségek megelőzésében. Az „*Életmód*” menüpont legördítésével számos lehetőség kínálkozik pl.: a „*Babnapló*”, mely végigviszi az olvasót a gyermek testi, lelki, szociális fejlődésének szakaszain, a hivatkozott szakirodalmi forrásokat is megjelölve.

*Házipatika.com*²²

Az oldal célja, hogy friss, hiteles információkat juttasson el a betegségekről, egészséget érintő kérdésekről olvasóinak. Az oldalon található betegségelexikon, gyógyszerkereső, laboreredmény-értelmező. Az egészséges életmódhoz szükséges recepteknél az egy adagra jutó szénhidráttartalom is fel van tüntetve. Az oldal kommunikációs felület is egyben, így szakembereknek tehetjük fel egészségügyi állapotunkat érintő kérdéseinket.

*KamaszPanasz.hu – Kamaszokról, kamaszoktól, kamaszoknak*²³

A tapasztalatok azt bizonyítják, hogy a fiatalabb korosztály szívesen keres válaszokat az egészségével összefüggő kérdésekre. A webhely áruklódó címe arra utal, hogy ezen az oldalon szakemberek (szakorvosok, pszichológusok, pedagógusok) és persze az érintett közösség képviselőinek tolmácsolásában kerülhetünk közelebb a kamaszok világához, és

azon belül is az őket gyakran érintő egészségügyi témákhoz, mint a stressz, az alkoholfogyasztás, az első szex és velejárási, stb. A honlap telis-tele van hasznos információkkal, komplett háttéranyagokkal.

Blogok

*MedIQ*²⁴ – Meskó Bertalan orvosi jövőkutató blogja. Fő kutatási területe az egészségügy és a digitális technológiák.

*ENThouse*²⁵ – A blog kettős célt szolgál: szakmai témákban kíván hozzájárulni az orvoskollégák tapasztalatszerzéséhez, másrészt a betegek korszerű, hiteles tájékoztatásához, felvilágosításához.

*Védőoltás blog*²⁶ – A védőoltásoknak köszönhetjük, hogy egyes betegségeket ma már csak tankönyvekből ismerünk. A blog célja, hogy a lakosság minél szélesebb körében elterjedjen a védőoltások hasznosságáról kialakult nézet, másrészt az egyes védőoltások hatásáról nyújt részletes szakmai információkat.

*Betegfókusz*²⁷ – Ficzer Andrea, az Uzsoki Utcai Kórház főigazgatója, a Magyar Kórházszövetség elnökhelyettese gyakorló orvosként hiszi, hogy a kezelésen túl a megértés, a türelem és a szeretetteljes odafigyelés, ami célra vezet. Ennek jegyében havonta megjelenő bejegyzéseiben olyan témákat igyekszik érinteni, amelyek segítenek a lakosság számára az egészségügyi területen tájékozódni, e-egészségügyi ismereteiket bővíteni.

Közérdekű információt is közlő weboldalak

*EESZT – Elektronikus Egészségügyi Szolgáltatási Tér*²⁸

A rendszer lakossági felületének használatához ügyfélkapu regisztráció szükséges, és a TAJ szám megadásával megtekinthetők az egészségügyi ellátásunkkal kapcsolatos információk: receptek, orvosi vizsgálatok, beutalók, laborvizsgálatok eredménye. A rendszer előnye: a szolgáltatók számára egy helyen elérhetőek a korábbi vizsgálatok eredményei, így gyorsabban felállítható a diagnózis. Nem csúszunk le a szűrővizsgálatokról. Nem felejtjük el kiváltani a recepteket. Hagyományos papír recept nélkül, személyi igazolvány és TAJ kártya felmutatásával kiválthatóak a saját nevünkre kiállított receptek.

*ÁNTSZ*²⁹ – A friss és releváns információk a kiemelt dobozokban találhatóak meg: Influenza, Kórházi látogatási tilalom, Levegőminőség, Oltásbiztonság, Közétkeztetés.

*Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelő*³⁰ – A „Lakosságnak” menüpont alatt hasznos információkra lelhetünk, például a gyógyszerekről, gyógyászati segédeszközökről, gyógyfürdőkről, anyatej- és tápszerellátásról. Ügyfélkapu regisztrációval az oldalon keresztül elektronikusan is elindíthatjuk ügyintézésünket.

Linkgyűjtemény

*EgészségFigyelő*³¹ – Magyarország egészségügyi gyűjtőoldalának lényege az itt elhelyezett linkgyűjtemény, amely felöleli az egészségügyet érintő hazai és részben nemzetközi oldalakat. A „Betegségek” menüpont kiválasztásával a nekünk releváns kórképekről olvashatunk friss híreket az összegyűjtött portálokról.

Telefonos appok a Goole Play áruházból

*Drink Water Every Day*³² – Gyakran előfordul, hogy nem iszunk elegendő folyadékot. Ez a Google Play áruházból letölthető applikáció nyomon követi a vízivási szokásainkat és emlékeztet, ha elfelejtünk eleget inni.

*Életmódváltók*³³ – Az applikáción elérhető személyes életmódprogram alapján hónapok alatt változtathatunk életvitelünkön, és egy egészségesebb, teljesebb életet élhetünk. Napi étrendet, mozgás tanácsokat, BMI kalkulátort, szénhidrát és kalória kalkulátort is tartalmaz.

*Házipatika Betegséglexikon*³⁴ – Már telefonon is elérhető a szakértők által összeállított, folyamatosan bővülő adatbázis.

Youtube csatornák

*NoSalty Egészség csatorna*³⁵ – Egészséges receptek, fittvideók.

*Házipatika.com*³⁶ – Betegségről, egészségről gyógyult betegektől, orvosoktól, gyógyszerészekről.

*Eszel, edzél, jól leszel*³⁷ – Egy cukorbeteg gyakorlati tanácsai, hogy éljük meg a cukorbetegséget az egészséges életmódhoz vezető úton.

Megbízható angol nyelvű elektronikus források az interneten

A szakemberek, betegek és hozzátartozók információforrásai nagyrészt ugyanazok a weboldalak, kevés olyan dedikált oldal található, ami kizárólag orvosok és más egészségügyi szakemberek számára nyújt jelszóval védett szakmai információt. A következőkben áttekinjtük a leggyakrabban használt HONcode tanúsítással rendelkező angol nyelvű internetes információforrásokat.

*WebMD*³⁸ – 1996 óta működik és az egyik legismertebb angol nyelvű egészségügyi információt szolgáltató weboldal. Különösen az Egyesült Államokban népszerű. A 2000-es évektől kezdődően a nagyobb konkurens akvizíciójával létrehozott egy sok honlappól álló hálózatot, amelynek a Medscape³⁹, a MedicineNet⁴⁰, az eMedicineHealth⁴¹ és az RxList⁴² a legfontosabb önállóan működő tagjai. A weboldal hálózathoz tartoznak még további szolgáltatásokat megvalósító honlapok is. Ezek között megtalálható elsősegélynyújtás, szakmai értelmező szótár, orvoskereső és személyes egészségügyi adatok tárolására szolgáló alkalmazás, továbbá sok más olyan weboldal, ami hasznos lehet az egészségmegőrzés és prevenció területén. Természetesen mobiltelefonos appok is tartoznak a WebMD⁴³ hálózat információszolgáltatási kínálatába, amelyek például a terhességgel, csecsemőkkel, allergiával kapcsolatos információkat adják meg. A teljes weboldal hálózat és az appok használata ingyenes, de néhány esetben regisztráció szükséges.

*MedlinePlus*⁴⁴ – naponta frissülő több mint ezer betegségről és annak tüneteiről, kórismertetéről, kezelési lehetőségeiről, valamint megelőzésükről naprakész információk nyújtó oldal. A hihetetlenül sok tartalmat kezelő honlapon orvosi szakterületek szerint rendszerezik az egyes betegségeket, így a páciensek könnyedén el tudják dönteni, milyen szakorvost keressenek fel problémáikkal. A honlap nemcsak a vényköteles gyógyszerek hatóanyagairól, adagolásáról, lehetséges mellékhatásairól ad pontos, naprakész információkat, hanem az alternatív medicinában alkalmazható megbízható természetes étrend-

kiegészítőkről és gyógynövényes készítményekről is informál. Érdekes videókon keresztül megismerkedhetnek a páciensek a várható beavatkozás menetéről, az esetleges kórkép jelentéséről, fizikai megvalósulásáról.

*Drugs*⁴⁵ – szakmailag pontos, független információkat közöl több mint 24 ezer támogatott, illetve nem vényköteles gyógyszerrel, valamint természetgyógyászati termékekről. A gyógyszerindexen kívül az egyes készítményeket kategóriánként – például terhesség alatt szedhető gyógyszerek – is csoportosították.

*Mayo Clinic*⁴⁶ – tulajdonképpen egy jól működő amerikai klinikai hálózat honlapja, amely számos egészségértést segítő információt elhelyez a jelenlegi és a jövőbeli páciensei számára. A betegségnevek valamelyikére kattintva előjön az adott betegség adatlapja, amelynek segítségével tájékozódhatunk a tünetekről, szövődményekről, és arról, hogy mikor kell orvoshoz fordulnunk tüneteinkkel.

*Patient*⁴⁷ – számos egészségügyi területet érintő témát tárgyal, hiteles, bizonyítékokon alapuló egészségügyi információk közzétételével kíván hozzájárulni a lakosság egészségértésének fejlesztéséhez. A honlapon elhelyezett tartalmak egészségügyi területen dolgozók bevonásával készülnek, naprakészen, szigorúan ellenőrzöttek. Az egyes betegségek, kórképek leírásánál kiemelt figyelmet szentelnek az érthetőségre.

*Webicina*⁴⁸ –2008-ban Meskó Bertalan magyar orvosi jövőkutató hozta létre. Ez a HONcode és EgészségKommandó által tanúsított angol nyelvű oldal elektronikus folyóiratokat és webes forrásokat szemlél, személyre szabható érdeklődési területtel. Használata ingyenes, de a regisztráció kötelező. A Webicina indította el a már említett – világszerte kuriózumnak számító – *The Social MEDia Course* nevű ingyenes elektronikus egyetemi kurzust.

Összegzés

Kapcsolódva az ALA idézett 2018-as jelentéséhez, a modern közkönyvtáraknak hozzáférést kell biztosítani olyan bizonyítékokon alapuló egészségügyi információt közlő honlapokhoz, amelyek segítenek a tudatos gyógyulási folyamat aktív résztvevőjévé válni, naprakész információk között tájékozódni. Továbbá támogató környezetet kell biztosítani olyan tanuló közösségek számára, melyek elősegítik a hazánkban gyakori betegségek – például szív- és érrendszeri betegségek, diabétesz, daganatos megbetegedések, stb. – edukációját. Ehhez természetesen a közkönyvtáraknak új szolgáltatásokat kell bevezetni, melyek sikerességéhez kormányzati szintű támogatásokra van szükség. Manapság nagy számban működnek magyar nyelven egészségügyi tartalmat szolgáltató, nagy látogatottságnak örvendő weboldalak, amelyek nem rendelkeznek sem tanúsítással, sem hitelesítéssel. Reméljük, hogy ezek működtetői is hamarosan csatlakoznak a fent bemutatott remek kezdeményezések valamelyikéhez és élnek a hitelesítés lehetőségével.

Jegyzetek

1. Csepeli György: Veszélyes élni? : avagy az internethasználat kockázatai. Az internet a kockázatok és mellékhatások tekintetében. Budapest: Scolar, 2010. pp. 25-42.
2. Tudósítás az Egészség-Információ-Könyvtár konferenciáról. Magyar Könyvtárosok Egyesületének Webmagazinja, 2017 (V. évf.) 3. sz. Elektronikus forrás: <http://mke.info.hu/>

- konyvtarvilag/2017/06/3-egeszseg-informacio-konyvtar-konferencia/4008/ [Letöltve: 2018.06.21.]
3. State of America's Libraries Report 2018. <http://www.ala.org/news/state-americas-libraries-report-2018/public-libraries> [Letöltve: 2018.06.21.]
 4. Ficzer Andrea: Az egészségértés fejlesztését gyermekkorban kell elkezdni. Betegfókusz Blog http://betegfokusz.blog.hu/2018/01/19/az_egeszsegertes_fejlesztet_gyerekkorban_kell_elkezdeni [Letöltve: 2018.06.21.]
 5. Ködmön József: Egészségügyi információ az interneten. Orvosi Hetilap, 2018. (159. évf.) 22. sz. pp. 855-862.
 6. Kiss Tamás: Kutatás az internetes egészségügyi információszerezésről. Szinapszis Piackutató és Tanácsadó Intézet elektronikus forrás: <http://www.szinapszis.hu/hu/hirek/kutatas-az-internetes-egeszseguyi-informacioszeresrol> [Letöltve: 2018.06.26.]
 7. Van Riel, et al.: The effect of Dr Google on doctor-patient encounters in primary care: a quantitative, observational, cross-sectional study. *British Journal of General Practice*. 2017.05.16. Elérhető: <http://bjgpopen.org/content/bjgpoa/early/2017/05/12/bjgpopen17X100833.full.pdf> [Letöltve: 2018.06.26.]
 8. Robertson, N. et al.: Are my symptoms serious Dr Google? A resource-based typology of value co-creation in online self-diagnosis. *Australasian Marketing Journal*, vol. 22 (3), p. 246-256, Elsevier, 2014. Elérhető: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1441358214000469> [Letöltve: 2018.06.26.]
 9. Meskó Bertalan: The Social MEDia Course <http://thecourse.webicina.com/> [Letöltve: 2018.06.26.]
 10. Sørensen, K., Pelikan J., M., Röthlin, F., et al.: Health literacy in Europe: comparative results of the European health literacy survey (HLS-EU). *Eur J. Public Health*, 2015 Dec; 25(6) pp. 1053-1058.
 11. Balkányi László: Az egészséggel, egészségüggyel kapcsolatos web-helyek minőségi kritériumai. *Interdiszciplináris Magyar Egészségügy (továbbiakban IME) 2003 (II. évf.) 7. sz. pp. 37-38.*
 12. The DISCERN Instrument. Elektronikus forrás: http://www.discern.org.uk/discern_instrument.php [Letöltve: 2018.06.27.]
 13. HONcode standard. Elektronikus forrás: <https://www.hon.ch/HONcode/> [Letöltve: 2018.06.27.]
 14. HONsearch. Elektronikus forrás: <https://www.hon.ch/HONsearch/Patients/index.html> [Letöltve: 2018.06.27.]
 15. HONselect. Elektronikus forrás: <https://www.hon.ch/HONselect/> [Letöltve: 2018.06.27.]
 16. Ködmön József: Egészségügyi információ az interneten. Orvosi Hetilap, 2018. (159. évf.) 22. sz. pp. 855-862.
 17. EgészségKommandó szempontrendszere. Elérhető: <https://e-kommando.hu/a-szempontrendszer/> [letöltve: 2018.06.27.]
 18. Ködmön József: Egészségügyi információ az interneten. Orvosi Hetilap, 2018. (159. évf.) 22. sz. pp. 855-862.
 19. Spiegler-Kutasi Nikolett: A megbízható egészségügyi információk internetes kalauza. *Internet Fiesta 2018 / Gysz.: 6/2018* Elérhető: http://www.bdmk.hu/a_megbizhato_egeszseguyi_informaciok_internetes_kalauza [Letöltve: 2018.06.20.]
 20. <http://www.webbeteg.hu/> [Letöltve: 2018.06.28.]

21. <http://www.informed.hu/>/[Letöltve: 2018.06.28.]
 22. <https://www.hazipatika.com/>/[Letöltve: 2018.06.28.]
 23. <http://www.kamaszpanasz.hu/>/[Letöltve: 2018.06.28.]
 24. <http://mediq.blog.hu/>/[Letöltve: 2018.06.28.]
 25. <http://enthouse.hu/>/[Letöltve: 2018.06.28.]
 26. <http://vedooltas.blog.hu/>/[Letöltve: 2018.06.28.]
 27. <http://betegfokusz.blog.hu/>/[Letöltve: 2018.06.28.]
 28. <https://www.eeszt.gov.hu/hu/bejelentkezes/>[Letöltve: 2018.06.28.]
 29. <https://www.antsz.hu/>/[Letöltve: 2018.06.28.]
 30. <http://www.neak.gov.hu/>/[Letöltve: 2018.06.28.]
 31. <http://www.egeszsegfigyelo.hu/>/[Letöltve: 2018.06.28.]
 32. <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.northpark.drinkwater&hl=hu> / [Letöltve: 2018.06.28.]
 33. <https://play.google.com/store/apps/details?id=hu.centralmediacsopot.eletmodvaltok&hl=hu>[Letöltve: 2018.06.28.]
 34. <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.bitknights.betegseglexikon&hl=hu>
 35. https://www.youtube.com/playlist?list=PLIMzu0LEey3in46jgz3YHzlE_P7045QjM/[Letöltve: 2018.06.28.]
 36. <https://www.youtube.com/user/hazipatika/videos/>[Letöltve: 2018.06.28.]
 37. <https://www.youtube.com/channel/UCF7tq7W1zGpbTQtEKghrgWw/> [Letöltve: 2018.06.28.]
 38. <https://www.webmd.com/a-to-z-guides/common-topics/>[Letöltve: 2018.06.28.]
 39. <https://www.medscape.com/> [Letöltve: 2018.06.28.]
 40. <https://www.medicinenet.com/script/main/hp.asp/>[Letöltve: 2018.06.28.]
 41. <https://www.emedicinehealth.com/script/main/hp.asp/>[Letöltve: 2018.06.28.]
 42. https://www.rxlist.com/drugs/alpha_a.htm/[Letöltve: 2018.06.28.]
 43. <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.webmd.android&hl=en&referrer=ts%3Da74307c8-7ab4-11e8-aa53-0cc47aa89065/>[Letöltve: 2018.06.28.]
 44. <https://medlineplus.gov/>[Letöltve: 2018.06.28.]
 45. https://www.drugs.com/drug_information.html/[Letöltve: 2018.06.28.]
 46. <https://www.mayoclinic.org/diseases-conditions/index?letter=B/>[Letöltve: 2018.06.28.]
 47. <https://patient.info/>[Letöltve: 2018.06.28.]
 48. <http://www.webicina.com/> [Letöltve: 2018.06.28.]
-

Ásványi Ilona

Az Egyházi Könyvtárak Egyesülése 2018. évi találkozásáról

*Uram... adj kedvet, bátorságot és erőt, hogy
mindennap valami hasznosat és jót cselekedjek ...
adj reménységet és alázatosságot, hogy
a végbezuínni valókat végezhessem....*

(népi imádság)

2018. június 25. és 27. között Nyíregyházán tartotta éves összejövetelét az Egyházi Könyvtárak Egyesülése. A találkozó házigazdája ebben az évben a nyíregyházi Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola és Könyvtára volt.

Az éves rendezvény szokásos programja közgyűlés, szakmai konferencia, szakmai délelőtt, kirándulás, a helyi nevezetességek, intézmények megtekintése, de nem maradhat el a lelki program, az ökumenikus ima sem, melyet idén a Szent Efrém Kórus koncertje gazdagított.

Az első nap délutáni közgyűlés elején *Végbseő Tamás*, a főiskola rektora köszöntötte, és a szokásos, az egyesület munkájára Isten áldását kérő ima után az elnök, *Ásványi Ilona* üdvözölte a résztvevőket.

Először legfontosabb programpontként az elnök, a titkár és a kamarás, valamint a felügyelőbizottság éves beszámolója következett.

Az elnök beszámolójában a 2017. június 15. és 2018. június 15. közötti időt tekintette át. Elmondta, hogy az elmúlt évek gyakorlatának megfelelően az egyesület ügyeit év közben az elnök, titkár, kamarás és az elnökség elektronikus, telefonos és személyes kapcsolattartással intézte, majd megköszönte a tisztségviselők – titkár, kamarás, elnökség – mun-

káját. Szólt a 2017. évi találkozóról, az elnökségi ülésekről, melyek jegyzőkönyveit kézhez is kapták a résztvevők. Az egyesület saját programjai közül felidézte a 2017. október 2-án rendezett *Tradicció és innováció. Múzeális gyűjteményeink helyzete, állapota, feldolgozottsága, digitálizálása* című régikönyves konferenciát – melynek a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár adott otthont –, az Országos Könyvtári Napok 2017, *Csak tiszta forrásból!* programjai közé illeszkedve. Majd örömmel jelezte, hogy 2017. november 30-án a könyvtárosszakmában először foglalkoztak az adatvédelemmel az „... és minden módon számon tartanak” (*Kosztolányi Dezső*) *Barát vagy ellenség az információs kommunikációs technológia?* című szakmai napon, a Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskolán. 2018. április 11-én a Ráday Gyűjteményben folytatódott a *Habent sua fata libelli II.* – régikönyves szakmai program. Az egyesület *Szomszédolás* című programsorozata – melyen különböző szakkönyvtárakba látogatnak az egyházi és civil könyvtárosok – közös kiállítás-látogatással bővült. 2017. október 25-én szervezték meg a *Reformáció Éve – Menjünk együtt kiállításra* programot, melyen az Evangélikus Országos Múzeum *Luther öröksége*, és a Magyar Nemzeti Múzeum *Igeidők* című kiállítását nézték meg közösen. November 8-án a Ráday Gyűjtemény Bibliamúzeumába, valamint a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudományi Kara Könyvtárába és a Pálos Könyvtárba látogattak a résztvevők. 2018. február 22-én a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Központi Könyvtárát és a Magyar Táncművészeti Egyetem Vályi Rózi Könyvtárát keresték fel. 2018. március 1-jén újjaéledt a *Vendégünk* című programjuk, melyen a Magyar Egyházi Levéltárosok Egyesületét (MELTE) és az Egyházi Múzeumok Egyesületét (EME) látták vendégül. Külföldi kapcsolataikról szólva elmondta, hogy az EKE 2017-ben részt vett a *BETH (Bibliothèques Européennes de Théologie)*¹ éves összefoglalóján Zágrábban, és idén is ott lesznek Nürnbergben. Ugyancsak az EKE koordinálásával élénkítik a magyarországi egyházi könyvtárak részvételét a *CERL-ben (Consortium of European Research Libraries)*.²

Az Egyházi Könyvtárak Egyesülete más intézmények, könyvtárak és egyesületek által szervezett programokon is részt vett vagy képviseltette magát. Ezek közül kiemelkedik az adott időszakban az MKE 49., *Az élet minősége – könyvtárosok a társadalomért* címmel megrendezett Vándorgyűlés (2017. július 5-7. Miskolc), melyen *Mészáros Kornélia*, az Evangélikus Hittudományi Egyetem Könyvtárának vezetője átvehette a Kovács Máté Alapítvány által adományozott *Az év fiatal könyvtárosa* díjat. A kitüntetett előadást tartott 2017. november 13-án a *Kovács Máté Alapítvány ünnepi kuratóriumi ülésén*, az MTA Könyvtár és Információs Központban, szerepelt 2018. március 6-án a *III. Szakkönyvtári seregszemlén*, a Központi Statisztikai Hivatal Keleti Károly-termében, valamint március 14-én az MKE szervezte *Újra a könyvtárosok szakmai kompetenciáiról: kihívások és megoldások* nemzetközi konferencián. Az elnök örömmel idézte fel, hogy 2017-ben *H. Hubert Gabriellát* – az Evangélikus Országos Gyűjtemény igazgatóját – a *Károli Gáspár-díj* kitüntetettjei között köszönthették. A díj azoknak a kiemelkedő személyiségeknek az elismerésére adományozható, akik a hittudományok terén, illetve a magyar vallási irodalomban és vallási életben kiemelkedőt alkottak, munkásságukkal gazdagították a magyar tudományos életet. Ezt a kitüntetést 2016-ban *G. Szabó Botond* – a debreceni Tiszántúli Református Egyházkerületi Nagykönyvtár és Teológiai Szakkönyvtár-igazgatója – is megkapta. 2017. november 21-én az elnök, Ásványi Ilona kapott meghívást a Magyar Könyvtárosok Egyesülete Tudományos Szakkönyvtári Szekció (MKE TSZSZ) szervezte *Hogyan tovább szakkönyvtárak?* megbeszélésre. A kerekasztal további tagjai Fülöp Ágnes, az IKSZ Tudományos és Szakkönyvtárak

Tagozata vezetője és Nagy Zsuzsanna, az Egyetemi Könyvtárigazgatók Kollégiuma elnöke voltak. Az EKE különböző országos szakmai ügyekben részt vett, így 2017 májusában a Könyvtári Intézet felkérésére egy, a nyilvános könyvtárak minőségi kritériumairól szóló jogszabály változásaival kapcsolatos munkaanyag (szakmai javaslat) előkészítésében, véleményezésében. Közreműködött a 2014-ben kezdődött és 2017-ben befejeződött nyilvános egyházi könyvtárak szakértői vizsgálatában, képviseltette magát a 2017. november 14. és 17. között a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtára által szervezett továbbképzésen, ahol előadások, brainstorming, műhelymunka formájában a könyvtári statisztika átalakításáról volt szó, 2018 tavaszán kidolgozott egy a muzeális gyűjteményeket felmérő mellékletet a megújuló statisztikai adatlaphoz. Ásványi Ilona elnök könyvtári szakértőként vesz részt a Minősített Könyvtár cím – Könyvtári Minőségi Díj pályázatok helyszíni vizsgálatában, és a Szinnyei József-díj odaítélését előkészítő javaslattevő bizottság munkájában. Más szakmai szervezetekhez hasonlóan 2017 őszén három alkalommal, 2018. januárban egy alkalommal kérte fel a minisztérium az egyesületet jogszabálytervezetek véleményezésére. Az egyesület egyéb, nem programszerű tevékenységeiről szólva elmondta, hogy a szokásos periodicitással jelent meg az *EKE Hírlevél*, folyamatosan frissült az EKE honlapja és facebook oldala. 2017 második félévében elvégeztek egy elégedettségmérést a tagság körében, melynek eredményét közzétették az EKE honlapján.³

A nyíregyházi közgyűlésen az elnök összefoglalója után a titkár, a kamarás és a felügyelőbizottság beszámolója következett. *Kövács Ildikó* titkár a pályázatokról, adminisztratív kérdésekről, *Orosz Anna* kamarás és a felügyelőbizottság nevében *Varga-Kohári Mária* az egyesület gazdasági ügyeiről beszélt.

Ezután az egyesületet vagy annak tagjait érintő intézményi és személyi változásokról esett szó: több könyvtárban vezetőváltás történt, néhány kolléga munkahelyet váltott vagy nyugalomba vonult.

A találkozón a közgyűlés az EKE tiszteletbeli tagjává fogadta *Szabó Irént*, a Sárospataki Római Katolikus Gyűjtemény korábbi vezetőjét, és pártoló taggá *Fogarassy Zoltánt*, a Debreceni Református Kollégium Dóczy Gimnáziuma könyvtárosát. Az elnök felhívta a figyelmet arra, hogy 2019-ben már 25 éves lesz az egyesület, és bejelentette, hogy a következő találkozó helyszíne Esztergom lesz.

A közgyűlés után helyi gyűjteménylátogatások következtek, majd a Szent Efrém Kórus – ahogy Bubnó Tamás, a kórus vezetője nevezte –, „hang-áhitatára” gyűltek össze a résztvevők a Szent Miklós Székesegyházban.

A koncertet követő fogadáson, melyen Kocsis Fülöp érsek-metropolita és Szocska A. Ábel püspök is köszöntötte a vendégeket házigazdaként a Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskolán, kötetlen együttlétre volt mód.

A második napon *Horváth Tamás* atya imája után következett a *Megújulunk-megmaradunk I. Muzeális gyűjtemények – modern kibívások, avagy a könyvtár, könyvtáros, könyvtároság identitás-változása* című konferencia, ahol a könyvtárosszakma jeles képviselői adtak elő.⁴

Eszenyiné Borbély Mária (Debreceni Egyetem Könyvtárinformatikai Kar, docens) *Könyvtáros szerepek a gyorsan változó globális információs környezetben* című előadásában tájékoztatást adott arról, hogy nemzetközi szinten, az idegennyelvű szakirodalomban milyen az egyházi könyvtárak mint könyvtártípus és az egyházi könyvtárosok jelenléte, megítélése, értékelése. Szólt a könyvtárosokra jellemző általános és szakmai kompetenciákról, a napjainkban érvényes IFLA trendekről, a fenntartható fejlődési célokról (ENSZ 2030 Agenda),

a DIGCOMP keretrendszerrel, a könyvtárossal kapcsolatos elvárásokról napjainkban. Az előadásra készülve az egyházi könyvtárosokkal is elvégezte azt a felmérést a digitális kompetenciáról, mely a települési könyvtárakban dolgozó munkatársak körében is megtörtént. Érdekes volt látni a közel azonos eredményeket, vagy éppen azt, hogy miben jobbak vagy kevésbé jók az egyházi könyvtárosok a „világi” könyvtárosokhoz képest. *Febér Miklós* (Országos Széchényi Könyvtár Könyvtári Intézet, igazgató) *Könyvtáralapítók-fenntartók, magán- és közgyűjtemények – a mai magyar könyvtári hálózat, rendszer* című előadásában a gyűjtemény nagyságára, a könyvtári alapterületre, szolgáltatások és rendezvények, valamint a könyvtárosok létszámára vonatkozó statisztikai adatok alapján hasonlította össze az egyházi könyvtárakat más könyvtártípusokkal. Elgondolkodtató, már-már elbizonytalanító módon vetette fel a rendszer és a hálózat fogalom tartalma közötti különbségeket. Igaznak kell tartanunk, hogy jóllehet használjuk a rendszer és hálózat fogalmakat, valójában az egyes könyvtárról, annak munkájáról és teljesítményéről beszélünk és cselekszünk, nem „rendszerben” gondolkodunk. Az előadás néhány provokatív megállapítása: „A rendszer tagjai nem a rendszer eredményeihez akarnak és tudnak hozzátenni, kizárólag saját érdekeik mentén szakmapolitikálnak. A megyei könyvtári érdek elnyomja a városi könyvtári érdeket, a tudományos érdek a közérdeket, a nemzeti könyvtári érdek bármi más érdeket. Magyarországon nincs kultúrája a rendszerszerű működésnek. A rendszerben ugyanis a rendszerelemek pontosan azonos rangúak. Nincs fontossági különbség. Nincsenek kijárható, kilobbizható előnyök, személyes sikerek. A könyvtárak az olvasói érdek mögé bújnak, de valójában ezek az érdekek széteszik egymást. A nemzeti érdeket nem a nemzet egyes tagjainak érdeke alkotja. Ma minden könyvtárnak vizsgálni kell a felhasználói érdekeket és annak kiszolgálása a prioritás. Ez öngól. Mert innentől a könyvtárak visszaszorítják a másik könyvtár érdekeit, a kizárólag közösen megoldható dolgok érdekét. Az erőforrások aprózódása a rendszert eszi meg. Rendszer van, de hálózatként nem működünk. Vissza kellene állítani valós hálózatokat – hálózati menedzsmenttel együtt. Csak a hálózatok képesek a speciális kompetenciák működtetésére, újratermelésére.” *Érdi Marianne* (Országos Széchényi Könyvtár, Restauráló és Kötészeti Osztály, osztályvezető) *Muzeális gyűjtemények komplex védelme – állományvédelem és biztonság a raktározástól a kiállításig* című előadásában nagyobb hangsúlyt kapott a könyvek és gyűjtemények preventív állományvédelme és a helyreállító fizikai állagmegóvás, a restaurálás, de komplexen beszélt az OSZK állományvédelmi gyakorlatáról, kitérve az épületvédelmi, biztonságtechnikai, tűzvédelmi kérdésekre is. *Koltay Klára* (Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár, főigazgató-helyettes) *Muzeális gyűjtemények korszerű feltárása, szolgáltatása* című előadását azzal a ténnyel indította, hogy a könyvtárakra jellemző tevékenységek sematikusan megfogalmazott hármas feladata – megőrzés, feltárás, szolgáltatás – a muzeális gyűjteményekben sajátos hangsúlyt kap. Majd a debreceni nemzeti könyvtárban folyó feldolgozó munkáról szólt, sok-sok példát hozva. Beszélt a könyvtár katalógusairól, az adatgazdagított leírásokról, mellyel az adatbázis felé indul el a feltárásmunka, az FRBR modellről, az RDA-ról, az új leírási szabványról, és a szemantikus webről, vagyis arról a törekvésről, hogy a katalógusok olyan struktúrában keletkezzenek, amelyek lehetővé teszik a weben való nyitottabb, szemantikus kapcsolatokat építő felhasználásukat. Említette, hogy az OSZK vezetésével megalakult az RDA.HU bizottság⁵, melynek a feladata a magyar dokumentáció elkészítése, értékszótárak fordítása, a HUNMARC-MARC21 konverzió előkészítése az RDA specifikus szabályok betartásával, és egy ütemterv kidolgozása

az országos átállásra vonatkozóan. A szolgáltatások mai formáiként jelölte meg a digitális raktárakat – digitális könyvtárakat, a tematikus portálokat, a jelenléteket a központi szolgáltatásokban: MOKKA, ODR, Europeana, az online kiállításokat és oktatási anyagokat, a debreceni nemzeti könyvtár gyakorlatából hozva példákat a megvalósításra. *Tóthné Hegyi Judit* (könyvtáros, coach) *Új utakon – menedzsment, intézményi kultúra, önismeret, vezetőfejlesztés, coaching, mentálhigiéné helye a könyvtárban* című előadásában a lassan a könyvtárakban is meghonosodó új szemléletről beszélt. Különböző vezetési stílusokkal szemléltette a vezetési kultúra kialakításának szükségességét, beszélt a coaching és mentálhigiéné kapcsolatáról, jelentőségéről és segítő hatásáról a mindennapi könyvtári munkában. *Zágorhidi Czigány Balázs* (Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény, Vasvár, igazgató) *Könyvtár? Levéltár? Múzeum? – A könyvtári identitás megőrzése és a gyűjteményi szemlélet – látogatóközpontok, turizmus, könyvtár* címmel tartott előadást. Az elmúlt években az egyházi helyekhez és intézményekhez kapcsolódó egyre-másra szaporodó látogatóközpontok és turisztikai szolgáltatásokat nyújtó helyek között úttörő és a maiakhoz képest tradicionális vállalkozás és megvalósulás a vasvári domonkos gyűjtemény, mely állami és egyházi intézmény egyszerre. A 2003-tól alapítványként működő komplex intézményben 1999-ben indult el az épületrehabilitálás, 2001-ben a „tartalmi megújítás” – kolostorból olyan gyűjtemény kialakítása, mely a múzeumi, könyvtári és levéltári anyagnak egyaránt helyet ad, összegyűjtve, megőrizve és kiállításon megmutatva azt. A hármas funkciójú intézményben a múzeumi jelleg a domináns, és a levéltár is jelentős, mely őrzi a magyarországi domonkos renddel kapcsolatos hivatalos anyagokat; a könyvtár műemlékkönyvtár és szakkönyvtár, kutatóhely egyszerre. A domonkos gyűjtemény demonstrálja azt a sokat emlegetett együttes működést, ami könyvtár, levéltár, múzeum területre és intézményre átalakulása kezdetén jellemző volt. A Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény forráskiadásra, tudományos, ismeretterjesztő és múzeumpedagógiai foglalkozások szervezésére is vállalkozik, egyszerre megőrizve és bemutatva a domonkos hagyományt.⁶

Délután az egyházi könyvtárosok Máriapócs, Nyírbátor, Tákos és Csaroda útvonalon kirándultak, feledhetetlen élményekkel gazdagodva.

A harmadik nap ismét imával indult, majd a szakmai délelőttön folytatódott a *Megújulunk - megmaradunk II. című program, Múzeális gyűjtemények – modern kihívások az egyházi gyűjteményekben* témával. Először *H. Hubert Gabriella* (Evangelikus Országos Gyűjtemény, igazgató) az *Intézményi-szervezeti kultúra kialakítása az Evangelikus Országos Gyűjteményben* címmel tartott előadást, majd *Bán Magdolna* (Kecskeméti Református Egyházközség Könyvtára és Levéltára, vezető) beszélt a könyvtári statisztika várható változásairól és *Baranya Péter* (Piarista Központi Könyvtár, Budapest, vezető) az adatvédelmi rendeletről (GDPR). Utánuk *Oláh Róbert* (Tiszántúli Református Egyházkerületi Nagykönyvtár és Teológiai Szakkönyvtár, Debrecen, régikönyves munkatárs) ismertette a könyvtárakban készülő RMK-katalógussal kapcsolatos munkálatokat, végül *Kührner Éva* (Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola, Nyíregyháza, főkönyvtáros) szöveg a teológiai tartalmú folyóiratok analitikus feltárásának szükségességéről és gyakorlatáról az egyházi könyvtárakban.

Ásványi Ilona elnök egy népi imádsággal zárta az egyházi könyvtárosok éves összejövetelét: Uram, adjad, hogy rövid életem minden napja nékem nevezetes és drága legyen. Adj kedvet, bátorságot és erőt, hogy mindennap valami hasznosat és jót cselekedjek, hogy ne vesszen örökségemből egy nap sem.... Adjad, hogy nyelvem az igazságot mondja és védje, adj reménységet és alázatosságot, hogy a véghezvinni valókat végezhessem....

Többen maradtak még a délutáni templomlátogatáson Nyíregyházán, melyen a református, a görögkatolikus, az evangélikus és a római katolikus templomot és a zsinagógát keresték fel a lelkes látogatók.

Jegyzetek

1. A Bibliothèques Européennes de Théologie (BETH), korábban Conseil International des Associations de Bibliothèques de Théologie, a teológiai könyvtárak egyesülési nemzetközi tanácsa. Magyarország uniós tagsága előtt kiemelt jelentőséggel bírt, hogy az Európai Unió által is elfogadott BETH, mely az európai egyházi (felekezeti) könyvtárakat fogja össze ökumenikus jelleggel, kezdetől meghívta tagjai közé az Egyházi Könyvtárak Egyesülését. A megfigyelői státusz után 2002 óta az Egyesülés rendes tagja a szervezetnek. A BETH 1996-ban és 2005-ben Magyarországon tartotta éves összejövetelét; 1996-ban Pannonhalmán, 2005-ben Debrecenben. Mindkét alkalommal több elnökségi tag jelen volt a rendezvényen. A külföldi találkozókön minden évben részt vesznek az egyesület képviselői.
 2. EKE Hírlevél, (15) 2018 (2) pp. 12-13. https://eke.hu/sites/default/files/csatolmanyok/hirlevelek/eke_hirlevel_15._evfolyam_2018/2./eke_hirlevel_2018_2.pdf
 3. <https://www.eke.hu/elegedettszemes>
 4. Az előadásokat kísérő bemutatók megtalálhatók az EKE honlapján: <https://www.eke.hu/kozgyulesek/2018>
 5. <http://www.oszk.hu/rda-hu-munkacsoport>
 6. A gyűjteményről: Zágórhidi Czigány Balázs: *A nassári domonkos kolostor helyreállítása és a domonkos rendtörténeti gyűjtemény létrehozása 1999-2009* In: *Historicus Polonus-Hungarus: księga pamiątkowa ofiarowana Ojcu Józefowi Pucilowskiemu OP w siedemdziesiątą rocznicę urodzin = Historicus Polonus-Hungarus: emlékkönyv Pucilowski József Atya tiszteletére hetvenedik születésnapja alkalmából.* szerk. Tomasz Galuszka OP, Pál Attila Illés, Marek Milawicki OP, Balázs Zágórhidi Czigány. Kraków: Wydawnictwo Esprit, 2010. pp. 727-740.
-
-

Összefoglaló a Multimédia az oktatásban 2018 konferenciáról

2018 május végén huszonnegyedik alkalommal rendezték meg a *Multimédia az oktatásban* elnevezésű nemzetközi konferenciát¹. A konferenciasorozat elindítója és egyik állandó rendezője a Neumann János Számítógéptudományi Társaság², amely idén ünnepli 50. születésnapját. A nagy múltú intézmény elévülhetetlen érdemeket szerzett az ECDL oktatás bevezetésében, valamint az információs tudás elterjesztésében. Több mint 10 éve foglalkozik a digitális esélyegyenlőség megteremtésének lehetőségével is. A jeles évforduló kapcsán az IT Business készített interjút³ Alföldi István ügyvezető igazgatóval.

A konferencia társrendezője volt az Apertus Nonprofit Kft., amely Magyarország legnagyobb e-learning fejlesztő és szolgáltató cégeként ismert. Több munkatársuk előadásban mutatta be innovatív terveiket és eredményeiket az e-tananyagok fejlesztése terén.

Ebben az évben a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Államtudományi és Közigazgatási Kara adott otthont a rendezvénynek a Ménesi úton található épületben, amely továbbképző központként is működik. A háromnapos program keretében a plenáris üléseken túl három szekcióban folyt párhuzamosan a munka, amit az előadások szokatlanul nagy száma indokolt. A rendezők elmondása szerint a hallgatóság létszáma is magasabb volt, mint a korábbi években, ami az e-learning – és általában a távoktatás – iránti megnövekedett érdeklődést mutatja.

Az ingyenesen látogatható konferencia célja⁴ a felhívás szerint az volt, hogy

- elősegítse az oktatás, a kutatás és a fejlesztés különböző területein dolgozó szakemberek tapasztalatcseréjét és találkozásait;
- bemutatkozási lehetőséget adjon az oktatóknak, kutatóknak és PhD hallgatóknak az új kutatási eredmények széleskörű szakmai megismertetésére és megvitatására előadások, kiállítások és kiadványok segítségével.

A konferencia tervezett témaköreit a szervezők az alábbiakban jelölték meg:

- A tanulási környezet módszertani, didaktikai és andragógiai kérdései a felsőoktatásban és a közszolgálati továbbképzésben
- Tanulási élmény a XXI. században

- Élethelyzethez igazított tanulás
- Személyes tudás vagy közösségi tudás
- Multimédia és a tudományos kutatás összefonódása
- A multimédia alkalmazása a felsőoktatásban és a felnőttképzésben
- A tanulási környezet technikai, technológiai változása
- www-alapú kurzusok, tananyagok és interaktív tanulói környezetek
- mLearning, eLearning és környezete
- Felhőalapú szolgáltatások az oktatásban
- Személyes tartalmak és közösségi oldalak alkalmazása az oktatásban
- Multimédia/hipermédia rendszerek, információs és kommunikációs központok az oktatásban.
- Virtuális valóság az oktatásban
- Jogi kérdések az oktatásban
- Multimédia-fejlesztések, eredmények, alkalmazások bemutatása
- Telemedicina
- Multimédia a zeneoktatásban
- Múzeumi oktatás és a multimédia eredményei
- Az úrkutatás és ürtevékenység a modern oktatásban

A három párhuzamos szekcióba szerveződött mintegy előadás változatos megközelítésben járta körül a fenti témákat. A tudományos kutatás eredményeinek megismerése mellett innovatív megoldásokat láthattunk a tanulási élmény fokozására, és számos módszertani, didaktikai megközelítésű gondolatot, megoldást is bemutattak, amelyek elsősorban a felsőoktatás és a közszolgálati oktatás területét érintették, de szélesebb körben – jelen esetben a könyvtári távoktatás fejlesztéséhez – is hasznos információkat közvetítettek.

A multimédia, az oktatás és a tudományos kutatások összefonódásáról több előadás is szólt, amelyekben a virtuális valóság (VR/AR) és a mesterséges intelligencia újszerű alkalmazási lehetőségeinek kutatási eredményei is helyet kaptak. Hamarosan ezek is beépülnek az oktatás eszköztárába. Ma még csak ott tartunk, hogy megjelentek a palettán ezek a fejlesztések, de a jövő láthatóan még sok érdekes megoldást tartogat, amelyek forradalmasíthatják a tanulást, az ismeretátadást.

Az egyik előadásban szemléletesen mutatták be a 3D nyomtatás alkalmazhatóságának vizsgálatát a művészet terén. Az apró, mégis részletgazdag szobrocskák előállítására bizonyos, hogy kellő kreativitással és kitartó kísérletezéssel ez a technológia beláthatatlan távlatokat képes nyitni az alkotásban.

Több előadás is foglalkozott a tanári szerep változásával, átrendeződésével. Ma a fiatalok egy része jobban ismeri és kezeli az IT eszközöket, mint a tanárok. Egyre erőteljesebbé válik a vizualitás, a szemléltetés, a megjelenítés szerepe az egyes tantárgyak oktatásában. Az információ képekben történő átadása bizonyítottan hatásos a mai, multimédiás megjelenítésekkel átszőtt világban. Számos inger éri a környezetükben a tanulni vágyókat, és óriási információ-dömpingben kell megtalálniuk az értékeket, a releváns információkat. Rendkívüli szerepet kap a vizuális megjelenítés, a gyors és tömör információ. Ez már a közoktatásban sem hagyható figyelmen kívül, sőt a hatékony tanításnak, tanulásnak ma már alapfeltétele, hogy egyszerűen, gyorsan, érthetően tálaljuk az átadandó tudást, és a tanulás folyamatába fokozottan vonjuk be a diákokat is.

Általános vélemény, hogy az oktatás minden szintjén meg kell tanítanunk a hallgatókat, a tanulókat a tanulásszervezés mikéntjére, és folyamatos visszajelzéssel, ismétlésre való ösztönzéssel, játékos megoldásokkal kell segíteni az egyre nagyobb önállóságot kívánó ismeretszerzési folyamatokat. Számos izgalmas projektről hallhattunk beszámolókat, melyek az oktatás különböző területein valósultak meg, többek között a zene, a történelem, az informatika, a nyelvtanítás és a mezőgazdaság témakörökben. Az egyik céljuk – a célcsoporthoz igazodóan – az ismeretek játékos formában történő átadása volt.

Fiatal pályakezdőként mutatta be kutatási területét *Misják Barbara* (Gábor Dénes Főiskola), aki az iskolakezdeshez szükséges képességek fejlesztésének számítógépes és mobil eszközökkel történő támogatását ismertette.

Kovács Szilvia (Debreceni Egyetem, Kossuth Lajos Gyakorló Gimnázium) előadásában arról beszélt, hogy az irodalmi műveket hogyan lehet értelmezni multimédiás eszközök segítségével. Gyakorlati példán keresztül mutatta be a LearningApps.com oldalon található taneszközök, tankockák használatát a középiskolai irodalom órákon.

Török Erika (Neumann János Egyetem, GAMF Műszaki és Informatikai Kar) a *Csoportos coaching élményalapú és aktív tanulási folyamatban a felsőoktatásban* címmel tartott előadásában a coach fogalmát inkább tanácsadó értelemben használta, a cél a hallgatók képességeinek fejlesztése megfelelő motivációk segítségével. A hallgatói oldalon ennek előfeltétele a már meglévő problémamegoldó képesség, a kritikus és kreatív gondolkodás.

Az Apertus munkatársainak előadásaiból megismerhettünk különböző technikákat, amelyekkel hatékonyabbá válhat a tanulás. Ilyen például az interaktivitás, amellyel a passzív lapozgatás helyett közreműködésre készíthetjük a tanulót, vagy az asszociációk kialakítása, ami a bevéődésben játszhat szerepet. Alapvető fontosságú a motiváció, a kompetenciaalapú oktatás és a személyre szabott visszajelzés, melyek mind a hatékonyság növelését szolgálják. A megfelelő kontextusban elhelyezett tartalom, és a minőségi illusztráció, a problémamegoldó feladatok, a diskurzus katalizálása jó eszközei lehetnek a sikeres oktatásnak. *Ásmány Zoltán* (APERTUS Kft.) a multimédia és az e-learning kapcsolatát mutatta be reklámalapú példákon keresztül. Párhuzamba állította a különféle problémákat, mint pl. a platform, a minőségi tartalom és a felhasználói élmény megtartása. Az e-learning területén – a reklámmal ellentétben – a médium nem lehet maga az üzenet, a mennyiséget nem lehet célként meghatározni, ezt csak kiegészítő elemként érdemes használni.

Pallai Éva (Apertus Kft.) az esetalapú tanulásban rejlő nehézségekről és lehetőségekről beszélt. Elmondása szerint nem volt egyszerű elfogadtatni egy olyan tanulási, képzési formát, amely merőben eltér a hagyományos modelltől: nincs tankönyv, nincs fogalomtanulás, nincs kötött szakirodalom. Valós helyzetekben előforduló esetek megoldásával tanulják meg a résztvevők, hogy hogyan kezeljék az életszerű problémákat, hogyan működjenek együtt a sikeres helyzetmegoldás érdekében.

A *Multimédia-fejlesztések, eredmények, alkalmazások bemutatása* című szekcióban három nagyszerű bemutatóval lettünk gazdagabbak a Debreceni Egyetem oktatói által.

Megismerkedhettünk a Moodle új szerzői moduljával a H5P-vel, annak rugalmas és interaktív használatát mutatta be *Molnár Tamás*.

Napjainkban izgalmas kérdés a GDPR, ennek e-learning-es alkalmazását mutatta be a Debreceni Egyetem Moodle rendszerén keresztül *Vágvölgyi Csaba*. (Jó hír, hogy a Moodle

3.5-ös verziójába minden GDPR funkció már be van építve, az ennél alacsonyabb verziókhöz modulokat lehet telepíteni, melyek az adatok védelmét biztosítják.)

Papp Gyula az Open Badges IMS szabvány történetét, jelenét és magyarországi jövőjét mutatta be előadásában. Az Open Badges egy, az elmúlt években külföldön rohamosan terjedő megoldás a tanulói teljesítmények értékelésére online és offline környezetben. A képzésben részt vevők látszólag csak egy képecskét – bélyeget, kitűzőt – kapnak, de a rendszer lényege az, hogy ezek a „képek” nemzetközileg elismert, hiteles igazolást jelentenek a megszerzett tudásról.

Nemes László, az APERTUS Kft. informatikus könyvtáros munkatársa az e-learning tananyagok könyvtári és levéltári vonatkozásairól tartott előadást. Az előadás végén felvette a kérdést, hogy meg kell-e őriznünk a tananyagokat, és ha igen, meddig? Az elavulás különböző okaira is felhívta a figyelmet. (Pl.: platformok, tartalom, technikai elavulás stb.)

Volt jónéhány technológiai témájú előadás is, amelyek minket kevésbé érintettek. Sajnos, nem minden, könyvtárosokat is érdeklő előadást tudtunk meghallgatni, de megnyugtató, hogy a szervezők ígérete szerint konferenciakötet is készül, amelyből utólag tájékozódhatunk szinte minden elhangzott témáról.

A rendezők érdeme, hogy a konferencia szakértői bizottságának javaslata alapján lehetőséget biztosítanak az arra érdemes szakmai előadásoknak a *Journal of Applied Multimedia*⁵ nemzetközi, referált folyóiratban DOI-számmal történő megjelenésre. A JamPaper időszakonként megjelenő, angol nyelvű, lektorált kiadvány.

A konferencia keretében adták át az ideai elismeréseket is. Többek között Alföldi István, a Neumann János Számítógéptudományi Társaság ügyvezető igazgatója is a díjazottak között volt: „*Multimédia az oktatásban gyűri*” életműdíj⁶ kapott az NJSZT szakosztályában folyó munka lelkiismeretes biztosításáért.

Jegyzetek

1. <https://mmokonferencia.uni-nke.hu/#nyitolap> ; <http://www.mmo.njszt.hu>
2. www.njszt.hu
3. http://www.itbusiness.hu/Fooldal/hirek/Technology/Megorizve_megujulni.html
4. <https://mmokonferencia.uni-nke.hu/#konferenciarol>
5. <http://www.jampaper.eu>
6. http://njszt.hu/sites/default/files/ai_eletmu-dij_meltatas_0.pdf

Csobán László – Pajor Zsófia – Szeifer Csaba – Szöllösi Gréta

„Könyvtárbuszok a közösség szolgálatában”

Nemzetközi eszmecsere a könyvtárbuszos szolgáltatásokról Pécssett

2018. május 31. és június 2. között immár második alkalommal került megrendezésre nemzetközi könyvtárbusz-találkozó Pécssett. Már 2015-ben, az első találkozó szervezésekor egy hagyományteremtő rendezvényt kívánt életre hívni a Csorba Győző Könyvtár, amely során nemzetközi szinten valósulhat meg együttműködés a könyvtárbuszt fenntartó hazai és külföldi könyvtárak között.

A szakmai program résztvevői – Fotó: Papp Márton

A cél idén is az volt, hogy tapasztalatokat cseréljünk a szolgáltatást régóta működtető intézményekkel, valamint, hogy továbbfejlesszük a könyvtári ellátás e formáját a megismert jó gyakorlatok mentén. Az első összejövetelhez hasonlóan, idén is érkeztek járművek hazánkból (Miskolcra és Nyíregyházáról), Horvátországból, Szlovéniából és Romániából is, valamint vendégül láttuk a holland, német és szerb kollégáinkat is.

A világ számos pontján rendeznek hasonló találkozót, hiszen a könyvtárbuszok jelentős szerepet játszanak a könyvtári ellátás biztosításában, az esélyegyenlőség és az élethosszig tartó tanulás lehetőségének megteremtésében, főként a hátrányos helyzetű kistérségeken és a nagyobb városok peremterületein. A rendezvény szervezések fontosnak tartották, hogy a szolgáltatás alapvető irányelvein túl, a második alkalommal már bemutatkozhatnak azok a projektek is, amelyek túlmutatnak a könyvtári alapellátáson, a találkozó témaköreit is így határoztuk meg: Kulturális esélyteremtés a vidéken élők számára a továbbtanulás, távmunka, távhasználat, távoktatás területén; Könyvtárbusz mint a közösségi művelődés új színtere; Kulturális-közgyűjteményi és ifjúsági szolgáltató tevékenységek a könyvtárbuszokon; A könyvtárbusz mint kapocs a külvilággal (dokumentumok, net, szolgáltatások); Jó gyakorlatok bemutatása, együttműködési lehetőségek megvitatása.

A háromnapos találkozón a magyar és a nemzetközi partnerek bemutatkozásán keresztül a résztvevők megismerhették egymás jó gyakorlatait, új kutatási eredményeit, a hazai és nemzetközi könyvtárbuszos szolgáltatásokat. Reményeink szerint a találkozó megkönnyítette a tapasztalatszerzést azon könyvtárak és könyvtárosok számára is, akik könyvtárbusz beszerzését tervezik, valamint tovább erősítette az évek óta jól működő nemzetközi (elsősorban horvát és szlovén) kapcsolatokat.

A szakmai és egyben baráti találkozó első napját *Páva Zsolt*, Pécs város polgármestere és *Miszler Tamás* könyvtárigazgató nyitotta meg, majd *Kovácsné Koreny Ágnes* tartotta meg nyitó plenáris előadását. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár főigazgató-helyettese hazai és külföldi példákon keresztül mutatta be, hogy a szemlélet- és térbeli változásokkal milyen új funkciókkal gazdagodhatnak a könyvtári terek, milyen szempontokat érdemes figyelembe venni egy-egy könyvtári tér berendezésekor. Egy modern, mai könyvtár megtarthatja közkedvelt funkcióját, azaz létezhet a könyvek házaként, e mellett helyet biztosíthat elmélyült tanuláshoz, alkalmas lehet élménydús gyerekrendezvények megtartására, de akár kényelmes kanapékat biztosíthat reggeli hírlapolvasáshoz, s ha a helyi közösség úgy kívánja, akkor egy kiállítás erejéig a könyvtári falfelületeket is meg lehet tölteni helyi művészek alkotásaival. Jelszó: együttgondolkodás a közösséggel!

A nyitó prezentáció jó alapot adott a többi előadás értelmezéséhez is, hiszen a közösséggel való gondolkodás minden előadónál valamilyen formában előkerült. A Csorba Győző Könyvtár könyvtárbuszos kollégái, *Csobán László* és *Dexi Dóra* egy nemrégiben lezajlott olvasásnépszerűsítő programot mutatott be, ami a könyvtárbuszok segítségével került megrendezésre a harkányi általános iskolában. Az *Elvesztett könyvjelzők* című játék során a diákok feladata az volt, hogy apró nyomok alapján megkeressék a könyvekben felejtett könyvjelzőket. Minden résztvevő könyvajánlókat kapott ajándékba a játékban való részvételért. A programmal a könyvtáros kollégák szerették volna azokkal a gyerekekkel is megismertetni a könyvtárbuszos szolgáltatást, akik nem az ellátott települések valamelyikén élnek, valamint nyitni kívántak az iskolák felé, hiszen a gyerekeket ott lehet a legkönnyebben szervezett keretek között elérni az olvasásnépszerűsítő programokkal.

Vrankóné Lukács Ilona, a Mórlic Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár munkatársa, a nyíregyházi könyvtárbuszok mindennapi tapasztalatait és küzdelmeit mutatta be. Előadásában elmondta: a szolgáltatás szervezésében a legnagyobb kihívás, hogy vagy a lakóhelyükön, vagy azokon a településeken, ahová a közoktatási intézménybe naponta ingáznak a gyerekek, a könyvtárbusz szolgáltatásaival elérjék őket; hogy a tanítási időben

és a szünidőekben is megtalálják a könyvtárbuszt. Továbbá, hogy a tizenegy településen és négy bokortanyán, ahol semmilyen intézmény nem működik, legyen egy olyan hely, ahová jönnek, s ahová szívesen hívnak másokat is. Legyen az a másfél óra (iskolát működtető települések esetében két óra) nagyon intenzív; legyenek a települések számára szervezett programok olyanok, amelyek népszerűsíteni tudják az olvasást, miközben szórakoztatnak is.

Prokai Margit, a miskolci II. Rákóczi Ferenc Megyei és Városi Könyvtár igazgatója az encsi és az edelényi térség ellátásáról számolt be, valamint arról, hogy hamarosan egy új könyvtárbusz fogja segíteni a könyvtári ellátást Magyarország legtöbb településével rendelkező megyéjében. A megye településszerkezetére jellemző adottságok miatt (az összes település 70%-a 1000 lakos alatti) az épületekben működő könyvtári, információs és közösségi helyek mellett fontos szerep jut a mobil könyvtári szolgáltatásokat biztosító könyvtárbuszoknak, ezért 2019-től a két mikrobusz mellett egy, a megye méreteihez igazodó nagy bibliobusz is szolgálatba áll 27 kistépülésen, közel 7000 borsodi lakos könyvtári ellátását biztosítva.

A németországi Freiburgból érkező *Elizabeth Willnat* az ottani könyvtárbuszok sokszínűségéről tartott előadást. Többféle típusú busz közlekedik az országban, eltérő küldetésekkel, más-más célcsoportokat középpontba helyezve, úgy mint idősek, nagycsaládok, menekültek, mozgásukban akadályozottak. Első bibliobuszuk 1955-ben kezdte meg működését, a jelenlegi pedig 2013 óta üzemel. A buszok szolgáltatásainak szervezését tudatosan igazítják a helyi iskolákhoz, így a diákok számos olvasásnépszerűsítő programon vehetnek részt.

Antoinette van Zanten és *Henk Kusters* a hollandiai Zeeland tartományban működő többfunkciós buszokról tartott előadást. A könyvtárbuszok szerepe akkor erősödött fel Zeeland környékén, amikor olyan szolgáltatások szűntek meg helyben, mint pl. a posta. Működik náluk egy Columbus nevű jármű is, ami kifejezetten az iskolai oktatást egészíti ki, segíti azt.

Klaudija Mandić a horvátországi Belovártól kezdve Zágrábig bezárólag mutatott be kiváló példákat arra, hogy hogyan lehet felhívni a lakosság figyelmét a bibliobuszos szolgáltatásokra, akár egy egyszerű könyves vakrandi segítségével vagy hangoskönyvek szolgáltatásával vakok és gyengénlátók számára.

Dijana Sabolović-Krajina és *Ana Škvarić* egy korábban elnyert projekt eredményeibe engedett betekintést, melynek célja a Horvátország északi részén fekvő hátrányos helyzetű településeken élő gyermekek kompetenciáinak fejlesztése volt. A projekt részeként különböző "varázsdobozokat" hoztak létre, melyek olyan könyveket, audiovizuális anyagokat, segédleteket tartalmaznak, amelyek hasznosak lehetnek óvodák és iskolák számára, ezeket helyezték el tartósabb letétben ezekben az intézményekben.

Három bibliobusz teljesít szolgálatot Szerbiában, ezek közül a kladovoi buszról tudhattunk meg részleteket *Žaklina Nikoljčić*től, a helyi könyvtár igazgatójától. A színes gyerekprogramokat is kínáló jármű népszerűségét mi sem bizonyítja jobban, mint hogy az ország télapója is a buszon osztotta szét ajándékait az egyik évben.

Tjaša Mrgole Jukić a szlovén bibliobuszos rendszer bemutatása mellett egy kiváló szlovén gyakorlatot is bemutatott. Minden szeptemberben meghívják a helyi iskola első osztályos tanulóit egy könyvtárbuszos látogatásra, amely során a gyerekek az első alkalommal információkat kapnak arról, hogy hogyan működik a szolgáltatás, mit hol találnak,

hogyan kell bánni a könyvekkel, majd végül mesehallgatás zárja a programot. A találkozó végén a könyvtáros megkéri a gyerekeket, hogy otthon vagy az iskolában rajzoljanak valamit az elhangzott mesével kapcsolatban, és a tanárok is megkapják a szükséges tudnivalókat a beiratkozásról. A következő látogatáskor a gyerekek már saját olvasójeggyel kölcsönözhetnek a buszról, elkészült képeikből pedig kiállítás is készül. Ilyen egyszerű és barátságos módon lehet megnyerni egy egész osztályt arra, hogy olvassanak és használják a helyi könyvtárbuszt.

Az előadások hosszú sorát *Neja Drevenšeka* zárta, aki ljubljani példákon keresztül mutatta be, hogy a könyvtárbuszok alkalmasak speciális igényű csoportok ellátására is. A szlovéniai település női börtönét pl. havonta egyszer keresi fel a ljubljani könyvtárbuszt, ahol a fogvatartottak felügyelet nélkül kereshetnek a könyvek között.

A nap zárásaként a poszterprezentációk a Tudásközpont parkolójában, közvetlenül a könyvtárbuszok mellett kerültek bemutatásra az érdeklődők számára. A témák között megjelent a könyvtárbuszokkal biztosított kulturális esélyegyenlőség, az olvasásnépszerűsítés és az olvasóvá nevelés, a kreativitás mint eszköz, valamint további jó gyakorlatok.

A második napon már bárki megtekinthette a buszokat belülről is Pécs város főterén. A délelőtti folyamán 10 bibliobuszt lehetett bejárni, fényképezni és kérdezni a szolgáltatásról a könyvtárosoktól. Ezen kívül szervezett iskolai csoportok is érkeztek, akik egy több állomásos játék során ismerhették meg a különleges járműveket.

Könyvtárbuszok Pécs főterén – Fotó: Kóczian Zoltán Gergely

Az volt a célunk ezzel a nappal, hogy bemutathassuk a könyvtárbuszos szolgáltatás sokszínűségét, és az érdeklődők bejárhassák a járműveket, hiszen ezek többsége külföldről érkezett, a magyar könyvtárbuszok pedig a vidéket járják, így például Pécssett sem ismertek igazán.

A szakmai programot workshopok zárták. A külföldi és magyar kollégák három témát jártak körül, ezek közül az egyikben a könyvtárbuszok szerepét vizsgálták a közösségfejlesztésben és az ifjúsági munkában. A beszélgetés során a részt vevő kollégák egyetértettek abban, hogy az egyik legfontosabb és talán legnehezebb feladat az ifjúsági, valamint a fiatal felnőtt korosztályt megszólítani és bevonni a könyvtári terekbe. Ezért fontos,

hogy olyan programokat, projekteket szervezzenek a könyvtárak, bibliobuszok, amelyek a fiatalok korosztályos problémáival foglalkoznak. A kollégák e problémakör mentén igyekeztek saját könyvtáraik jó gyakorlataiból néhányat bemutatni.

A *kulturális esélyegyenlőség megerősítésének lehetőségei* című workshopon a részt vevő könyvtárosok saját példáikkal az esélyegyenlőség kérdéseit feszegették. Jó gyakorlataikkal bizonyították, hogy a szolgáltatást mennyire változatosan lehet ellátni. A beszélgetésben részt vevők elmondták, hogy jó kapcsolatot ápolnak iskolákkal, civil szervezetekkel. Továbbá a külföldi példákból az is kiderült, hogy a hátrányos helyzetű célcsoportok mellett a menekülteket is szívesen látják a könyvtárakban. A *Könyvtárbuszok a közösségi művelődésért* című workshopban a kollégák brainstorming segítségével összegyűjtötték azokat a lehetőségeket, amelyek segítségével a könyvtárbuszok, és persze tágabban a könyvtárak segíthetik a különböző csoportokat a művelődésben, kezdve a legkisebektől egészen a nyugdíjas korosztályig. Volt szó ünnepkörhöz kötött kreatív könyvtári foglalkozásról, terápiás kutyák alkalmazásáról és egy-egy témára szervezett iskolán kívüli tanóráról is.

A találkozó számtalan új ötlettel és tapasztalattal tette gazdagabbá a résztvevőket. Újra bebizonyosodott, hogy ugyanazért a célért hasonló szolgáltatás keretében milyen sokan milyen sokféleképpen dolgoznak együtt a könyvtárosok.

Az előadások megerősítették, hogy a kistélepülési könyvtári ellátásban még nagyobb hangsúlyt kell fektetnünk a fiatal generáció elérésére, ezért a jövőben bővíteni tervezzük a könyvtárbusz szolgáltatást az oktatási intézmények hatékony bevonásával, iskolai megállók menetrend szerinti beiktatásával. A települések könyvtári ellátása mellett az olvasásnépszerűsítő és olvasóvá nevelő programok megvalósításához szintén együttműködéseket szeretnénk kezdeményezni a helyi oktatási intézményekkel és civil szervezetekkel.

Bízunk benne, hogy a most kialakult kapcsolatok a jövőben is megmaradnak, továbbá a már említett, majdan elkészülő egri és miskolci könyvtárbuszokkal az itthoni könyvtárbuszos szolgáltatás, valamint a szakmai háttér is erősödik.

Általános iskolai osztályok részvétele a könyvtárbuszos vetélkedőn

Fotó: Kóczán Zoltán Gergely

Europeana Hungarian Workshop

2018. június elsején a Forum Hungaricum Nonprofit Kft. az Europeanaval és a Petőfi Irodalmi Múzeummal közösen szakmai napot szervezett Europeana Hungarian Workshop címmel. A múzeumban megtartott rendezvény célja a magyar szellemi kulturális örökség digitalizálásának és megőrzésének segítése, aggregációjának bemutatása volt.

Az eseményt – amin negyven előzőleg regisztrált szakember vett részt – *Palkó Gábor*, a Petőfi Irodalmi Múzeum¹ tudományos titkára és *Douglas McCarthy*, az Europeana Művészet és Fotó Gyűjtemény² vezetője nyitotta meg.

Az első előadást *Szakadát István* projektvezető tartotta *Nemzeti névterek*³ címmel. A projektet állami támogatás segítségével az Országos Széchényi Könyvtár dolgozta ki. A projekt jelenleg még teszt fázisban van. Névterek alatt a nevek struktúrába rendezett halmazát értjük, és alapvetően két különböző típusba sorolandóak, vannak köznévterek és tulajdonnévterek. A köznévtér elemei általános fogalmakra vonatkoznak, míg a tulajdonnévterek nyelvtanilag tulajdonnevek, amelyek tovább tipizálhatóak földrajzi nevekre, személynévterekre, testületi névterekre. Változatos példákön keresztül kerültek bemutatásra a különböző keresőmotorok hiányosságai, így például az, hogy a keresőmotorok kérdésünkre dokumentumokat adnak vissza, ahol megtalálhatjuk a keresett információt, nem pedig az információt magát. A digitális emlékeket őrző intézmények újraépítik a régi szegmentációt a weben, azonban átjárhatóvá kell tennünk a gyűjteményi adatbázisokat, hogy ki tudjuk szolgálni a felhasználók kulturális igényeit. Ennek megoldása a közös névterek használatában rejlik, így integrált rendszerként tényleges tartalmi kapcsolatok építhetőek ki az elszigetelt archívumok között.

A második előadást *Douglas McCarthy* tartotta *Minden, amit tudni érdemes az Europeanaról*⁴ címmel. Részletesen bemutatta az Europeana misszióját, ahogy elérhetővé teszi mindenki számára Európa kulturális örökségét, valamint kibővíti és javítja az azokhoz való hozzáférést. Jelenleg az Europeana nyilvános felületén több mint 53 millió CHO⁵-t (digitális kulturális örökségi elem) tesz elérhetővé körülbelül 3500 könyvtár, levéltár, múzeum, galéria, archívum és egyéb kulturális intézmény. A digitalizált kulturális javak úgy és olyan

leírással, valamint metaadatokkal kerülnek az Europeana felületen publikálásra, ahogy azt a feltöltő intézménytől megkapták, számukra nagyon fontos a CHO-k eredetisége. Az európai kulturális javak böngészése mellett lehetőség van különböző kiállítások, galériák és blogok közötti szörfölésre is. A kiállítások egyik célja, hogy különböző típusú gyűjteményekről létrehozzanak és megosszanak történeteket, lebilincselő beszámolókat, látványosan, nagy felbontású képek használatával bemutatva azokat. A kiállítások szerkesztésekor is páneurópai filozófiát követnek, törekednek arra, hogy legalább három vagy több intézmény gyűjteményét, lehetőleg többnyelvűen mutassák be, ezáltal az Europeana több országból származó, akár 20-30 intézmény anyagát is be tudja mutatni egy kiállításban, míg ezt a kulturális intézmények fizikailag nem tudnák létrehozni, mert olyan költséges lenne a műtárgyak szállítása. A kiállítások mellett galériákat is létrehoznak, amelyek általában rövidebb idő alatt végignézhetőek, továbbá blogokat is írnak, de támogatják és szeretik, ha a partnerintézmények maguk írják ezeket, s ők is teszik közzé.

*Douglas McCarthy előadása a Petőfi Irodalmi Múzeumban
Fotó: Szűts Etele, CC BY-SA*

A soron következő prezentáció *Katona Júlia* a Schola Graphidis Művészeti Gyűjtemény⁶ vezetője előadásában *Az oktatással kapcsolatos gyűjtemények értékének fokozása* címmel hangzott el. 1778-ban Mária Terézia magyar királynő Ratio Educationis rendeletével létrejött a Budai Rajziskola, ez volt az első magyar művészeti oktatási intézmény (Schola Graphidis Budensis / Budai Rajziskola). A Schola Graphidis Művészeti Gyűjtemény a Budai Rajziskola és utódintézményeinek speciális, muzeális állományát kezelő gyűjteménye, mely a XVIII. század végétől az 1950-es évekig kb. 200 évet foglal át. A gyűjteményvezető elmondta, hogy amikor megbízták a projekt vezetésével, akkor elég rossz állapotban volt a gyűjtemény, lépésről lépésre, műtárgyról műtárgyra haladtak, amiket nyolc különböző gyűjteménybe katalogizáltak. Kezdetben az volt fő feladata, hogy a gyűjteménynek meghatározza a helyét a magyar és európai művészeti oktatás történelmében, majd integrálja azt az európai kulturális örökségbe. Céljaikat elérték, és az elmúlt három évben sikerült reputációt szerezniük nem csak magyar, de európai szinten is. Első körben rendbehozták és leltározták a gyűjteményt, majd az adatokat felvitték a gyűjtemény adatbázisába. Jelenleg több mint háromezer tárgy rekordja található az adatbázisban, amelyek online is elérhetőek az Europeana felületén. A gyűjtemény egy része kiemelt jelentősége révén kulturális örökségi védelmet élvez. Az elmúlt három évben öt kiállítást szerveztek az Europeana segítségével. Legutóbb sikerült nagy nyilvánosságot kapnia a szecessziós

gyűjtemény egy részének, az *Art Nouveau Season Collection*⁷ (2016) részeként, amikor tematikus kiállítást szerveztek az Europeanan. A kiállítás jól rámutatott arra, hogy a francia és a német szecessziós kiállítási tárgyak szoros kapcsolatban állnak a magyar gyűjteménnyel és a korabeli európai tendenciákkal. A digitalizálást a 19. és 20. századi nyomatokkal kezdték meg, ezt a kollekción harmincezer elemre becsülik. Ezután a rekordok leírásait angol nyelvre is lefordították a lehető legrészletesebben. A kiállítás lehetővé tette, hogy az eddig ismeretlen magyar szecessziós művészeket is kiemeljék és megismertessék Európában, valamint felhívták a figyelmet a magyar népművészeti motívumok felhasználására a magyar szecessziós művészetben.

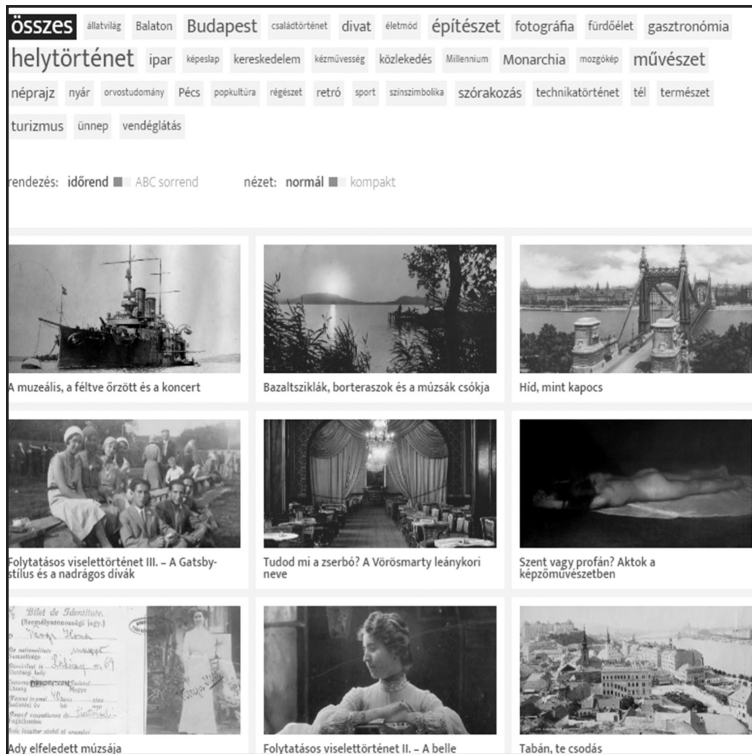
17. századi magyar motívumok. Kolozsvárról
Fotó: Schola Graphidis Art Collection CC BY-SA

Egy rövid kávészünet után *Michal Čudrnák*, a Szlovák Nemzeti Galéria⁹ Digitális Gyűjtemények és Szolgáltatások Osztály vezetőjének *A gyűjtemények értékének növelése* című előadását hallgathatták meg az érdeklődők. A galéria fő projektje volt a *Webumenia*¹⁰ adatbázis létrehozása. A *Webumenia* több szempontból nagyon hasonló az Europeanan oldalához, mivel annak a mintájára alkották meg. Jelenleg több mint húszezer műtárgyuk érhető el online nagy felbontásban. Előnyben részesítik a PDM (közkinccs) anyagokat, mert arra szeretnék ösztönözni a közönségüket, hogy használják fel újra ezeket a műtárgyakat, így többek között az oktatásban is felhasználhatóak ezek a képek, mert letölthetőek és újrahasznosíthatóak. Az előadó az Europeanával való együttműködésükön kívül kiemelte egy szlovák napilappal való szakmai kapcsolatukat, akik illusztrációként kreatívan használják fel a galéria képeit a naponta megjelenő online lapjukban (például az időjárás jelentésnél a különböző időjárást bemutató festményeik kerültek bemutatásra). A galériában a közelmúltban versenyt szerveztek a fiatal felhasználóiknak, hogy PDM anyagokat kreatívan újrahasznosítsanak, bemutatott pár festményt, amelyeket manipuláltak, összemontázsoltak régi és új fotókkal, ezáltal szerették volna szemléltetni, hogyan lehet modern kontextusba helyezni ezeket a régi festményeket. Elmondta, hogy gyűjteményükben sok Mednyánszky Lászlótól származó festmény is található, ezekre is fel tudják hívni a közönség figyelmét

az Europeana segítségével, mert ha ott megjelenik a kép a főoldalon, akkor az sokkal több felhasználóhoz el tud jutni Európa szerte, mintha csak a saját weboldalukon szerepelne.

Az 2014 júniusától rendszeres, az Europeana felé irányuló adatszolgáltatást és az intézményt bemutató prezentáció¹¹ következett *Hegedűs Henriettől*, a Forum Hungaricum Nonprofit Kft.¹² Digitálisarchívum-fejlesztési Osztály helyettes vezetőjétől. 2017. január 1-jétől a Forum Hungaricum működteti a Magyar Nemzeti Digitális Archívumot, és a közfoglalkoztatási programok segítségével végez digitalizálást az egész ország területén, a 378/2016. (XII. 2.) kormányrendelet értelmében közreműködik a kulturális javak digitalizálásában és a kulturális adatbázisok metaadat-sztenderdjeinek és nyilvántartó rendszereinek egységesítésében, részt vesz a nemzeti kulturális digitális kataszter kialakításában és közreműködik a Közgyűteményi Digitalizálási Stratégia végrehajtásában, emellett több Európai Unió forrásból finanszírozott projekt közfeladatait látja el. Bemutatásra került a Közgyűteményi Digitalizálási Stratégia célrendszerével összhangban álló együttműködési modell is, mely során a közfoglalkoztatási program keretösszegére pályázat kerül benyújtásra a Belügyminisztériumhoz, ami meghatározza az adott program közfoglalkoztatási létszámát. A programhoz való csatlakozási szándékról az intézmények saját hatáskörben döntenek, feltétele egy két vagy háromoldalú együttműködési megállapodás aláírása. A 1404/2017. (VI. 28.) kormányhatározattal jóváhagyott Közgyűteményi Digitalizálási Stratégia rögzítette a Forum Hungaricum feladatait, mely szerint egyéb kulturális intézmények, kiemelten egyházi fenntartású intézmények anyagainak digitalizálását segíti. Az előadás során képernyőfotókon keresztül szemléltetésre került a mandadb.hu¹³ portál felülete, keresési lehetőségei, a rekordok adatszerkezete és az exportálás folyamata. Az exportálás történhet egyesével, kézi kijelöléssel egy checkbox segítségével, illetve tömegesen, az exportáló modul segítségével. A folyamat során az adatbázis rekordjait leíró XML fájlok generálódnak EDM szabványnak megfelelően. Az XML fájlok a szerver full és incremental mappájában érhetők el. Az exportáló modul több funkcióval rendelkezik, így a *Set Europeana – Export* és az *EDM – Export* funkciókkal, mely között a lényeges különbség, hogy az *EDM – Export* során nem kerül beállításra a már említett export checkbox. Az exportálni kívánt tételek beállíthatók szervezet ID megadásával, ID-tól ID-ig szakaszban, adott ID-k segítségével, illetve a módosítás dátumától a módosítás dátumáig tartó időintervallumban. Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting (OAI-PMH) protokoll bevezetésével, REPOX keretrendszer használatával lehetővé vált az automatizált adatgyűjtési folyamat, melyet minden esetben az Europeana kezdeményez. A REPOX alkalmazásban kétféle ingest kerülhet végrehajtásra a Forum Hungaricum által, ez a full és az incremental ingest. Full ingest esetében a szerveren található, az import forrásául szolgáló mappa teljes tartalma, az összes XML fájl újból importálásra kerül, incremental ingest esetében pedig csak az előzőleg importált rekordok módosításai történnek meg, illetve az előző ingestet követően exportra jelölt rekordok töltődnek be. Az adatexport 2014 júniusa óta havi rendszerességgel, eddig 63 különböző partnerintézménytől, 198.854 rekord számossággal történt, melynek 51%-a fordításra került szakfordító kollégák által. A MaNDA DB felületén elérhető rekordokból virtuális kiállítások is készülnek heti rendszerességgel, amelyek olyan új kontextusba helyezve mutatják be a feltöltött tartalmakat, ahogy azok térbeli, jogi vagy formai tulajdonságaik miatt sosem kerülhetnének. Jelenleg több mint 100 virtuális kiállítás böngészhető felhasználóbarát keresési módszerek segítségével, magyar és angol nyelven az adatbázis látogatói

felületén, ahol lehetőség van hírlevélre való feliratkozásra is, melyben havi rendszerességgel, összesítve olvashatóak, illetve minden héten a Forum Hungaricum Kultúrkincs¹⁴ nevű közösségi oldalán is közzétételre kerülnek kulturális és szakmai hírekkel, a MaNDA adatbázisból származó érdekességekkel egyetemben.

*Virtuális kiállítások a MaNDA DB felületén¹⁵
Fotó: Forum Hungaricum CC BY-SA*

A magyarországi aggregációt bemutató előadást *Douglas McCarthy* követte, aki a *Szerzői jog és kulturális örökség*¹⁶ című prezentációját mutatta be. Véleménye szerint a kulturális örökségi intézmények missziója, hogy megőrizték a CHO-kat és elősegítsék az emberek hozzáférését azokhoz. Az intézményeknek értelmezni kell a szerzői jogi törvényt és teljesíteni kell az abban foglaltakat. A látogatók nem tudják, hogy mi az, amit tehetnek a rekordokkal, a műtárgyak képeivel, ezért az intézményeknek világosan kell kommunikálniuk az elvárásaikat. A szerzői jogi szabályozások automatikusan érvényben vannak és területekre jellemzőek. Európán belül 28 különböző időkorlátos szabályozás létezik, ezért az Europeana munkatársai létrehozták a Public Domain Chartert és az Europeana Publishing Frameworköt.

Federica Fantone, az Europeana adatfeldolgozó szakembere a *Bevezetés az Europeana Licencing Frameworkbe*¹⁷ előadásában részletesen bemutatta az Europeana licenckelzési keretrendszerét. Minden feltöltő aggregátornak kötelezően ki kell töltenie az ún. „Data Exchange Agreement” jognyilatkozatot. A dokumentum aláírásával az intézmények hozzájárulásukat adják az Europeana-exporthoz; valamint felelősséget vállalnak, hogy digita-

lizálásra és közzétételre csak jogtiszta vagy rendezett jogállású tartalmakat választanak ki. Az Europeanában jelenleg összesen tizennégy különböző licenccből lehet választani a feltöltéskor. Ezek közül nyolc – The Public Domain Mark (PDM); The Creative Commons CC0 1.0 Universal Public Domain Dedication (CC0); Creative Commons – Attribution (BY); Creative Commons – Attribution, ShareAlike (BY-SA); Creative Commons – Attribution, No Derivatives (BY-ND); Creative Commons – Attribution, Non-Commercial (BY-NC); Creative Commons – Attribution, Non-Commercial, ShareAlike (BY-NC-SA); Creative Commons – Attribution, Non-Commercial, No Derivatives (BY-NC-ND) – a Creative Commons (CC) elnevezésű, nemzetközi szervezet licence, a másik hat pedig – No Copyright – Non-Commercial Use Only (NoC-NC); No Copyright – Other Known Legal Restrictions (NoC-OKLR); In Copyright (InC); In Copyright – Educational Use Permitted (InC-EDU); In Copyright – Eu Orphan Work (InC-EU-OW); Copyright Not Evaluated (CNE) – a Rightsstatements.org szervezet licencei.

A Licencing Framework alapos megismerését a már korábban említett Europeana Publishing Framework¹⁸ bemutatása követte Douglas McCarthy előadásában¹⁹. A jövő Europeanaja a kreatív vagy vállalkozószellemű embereknek azt a lehetőséget szeretné nyújtani, hogy az Europeana adatszolgáltatói által adott anyagokhoz hozzáférjenek és használhassák, akár innovációra, oktatásra, kutatásra, üzletre vagy csak személyes szórakozásukra. A tartalomkezelésre és magas szintű minőségének biztosítására kifejlesztettek négy részvételi szintet, amit az aggregátorok eljuttatnak hozzájuk. Minél magasabb szintű az átadott információk minősége, annál több hasznot jelent majd ez a felhasználóknak. Ezeket a partnerek számára ajánlott szinteket egy széleskörű megbeszélés során fejlesztették ki az Europeana Creative project során az Europeana Network Content Re-use Task Force segítségével.

Douglas McCarthy prezentációjához kapcsolódóan Federica Fantone is előadott *Adatminőség – Újrafelhasználható metaadatok továbbítása az Europeana számára*²⁰ címmel. A bemutató során kiderült, hogy az Europeana az európai kulturális intézmények metaadatainak aggregációja során milyen típusú nehézségekkel szembesül, így például: a metaadatokban és dokumentumokban észlelhető nagyfokú diverzitás, az adatminőség, a nyelvi különbözőségek és a digitális dokumentum minősége. Az Europeana tanácsokkal szolgál az adatminőség javítása érdekében, illetve adatgazdagítást végez kontrollált szótárak segítségével és ezek használatára buzdít partnereik saját adatbázisaiban, mivel a szótárelemekre mutató linkkel gazdagított adatok nagymértékben növelhetik a rekordok visszakereshetőségét. Mindemellett hangsúlyozta minél több, hasznos információ feltüntetését, a nyelvi attribútumok, dátumok és földrajzi jellegű információk körültekintő használatával. Prezentációjának végén beszámolt a visszakereshető rekordok újrafelhasználási módozatairól az Europeana által (galériák, kiállítások, közösségi oldalak, applikációk etc.), mely nézettség generál a publikált tételeknek, ezáltal komoly marketing lehetőség.

Federica Fantone előadása után Douglas McCarthy segítségével négy csoport jött létre, melyek olyan, előre meghatározott kérdésekre keresték közösen a választ²¹, mint hogyan teremtsük meg a kapcsolatot a közönségünk, a tevékenységeink és céljaink között, ki a célközönség, melyek azok a kihívások, amelyekkel a kitűzött cél elérése közben találkozhatunk, mik a céljaink, hogyan tudjuk elérni azokat. A csoportos beszélgetések alkalmával a résztvevők tíz perc időt kaptak a felmerült témák rövid átgondolására, ezek után minden csoport egy tagja összefoglalta a csoport álláspontját. A különböző csoportok

to see how the different tiers of the Publishing Framework work. In this example we use images. For video, audio, and 3D, please see the Europeana Publishing Guide.

TIER	DIRECT LINK TO OBJECT PROVIDED	RIGHTS STATEMENTS	EUROPEANA API DISPLAYS	BENEFITS (CUMULATIVE)
Europeana as a search engine. 'Int people to find my collections'	Yes. Minimum of 0.1 megapixel in size	Any from the Europeana Licensing Framework	Metadata plus direct link to object	Findability - indexed by search engines, linked data technology Web traffic - click-throughs to your site Analytics - from our statistics dashboard
Europeana as a showcase. 'Int people to find and view collections on Europeana'	Yes. Minimum of 800+ pixels wide	Any from the Europeana Licensing Framework	Metadata plus direct link to object	Use in thematic collections - providing context and relation to other collections on Europeana More marketing through Europeana
Europeana as a distribution form for non-commercial use. 'Int people to find, view and my collections - but not for commercial gain'	Yes. Minimum of 1,200+ pixels wide recommended	Any from the Europeana Licensing Framework that allow for some re-use	Metadata plus direct link to object and can filter to show only re-usable objects	Impressions - collections viewed on platforms outside of Europeana Use in Europeana's existing partnerships and projects in e.g. education and research Use in apps and services by third parties
Europeana as a free re-use form. 'Int people to find, view and my content - however they'	Yes. Minimum of 1,200+ pixels wide recommended	Any from the Europeana Licensing Framework that allow free re-use	Metadata plus direct link to object and can filter to show only re-usable objects	Use on open platforms like Wikimedia Use by creative industry and tourism sectors Use in commercial apps and services

Europeana EUROPEANA PUBLISHING FRAMEWORK

Europeana Publishing Framework – Fotó: Europeana CC BY-SA

más-más kérdést tartottak fontosnak, illetve különböző nézőpontból közelítették meg a felmerült problémákat, így a végén összetettebb képet kaphattunk a közönségkapcsolati és háttértevékenységek nehézségeire vonatkozóan.

A workshop utolsó előadója Hubay Miklós, a Petőfi Irodalmi Múzeum Könyvtár és Digitális Tartalomszolgáltatási Főosztályának humáninformatikusa volt, prezentációjának a címe *Többnyelvű authority-adatok, a név adatok szemantikus publikálása és a keresőoptimalizálás trendjei a Petőfi Irodalmi Múzeumban*. Hubay Miklós először a retroaktív keresőmotor optimalizációt mutatta be, ami szerint a Google Search Console használatával létrehozhat egy sitemap-et, majd a Google indexeli a website-ot, jelenleg az adatbázison 600 ezer személynév található meg. Folyamatosan statisztikát készítenek a felhasználók számáról, az oldalak látogatottságáról, és ezeket az adatokat felhasználva optimalizálják a website-ot és a keresőmotort. Ezután a proaktív keresőmotor optimalizáció (szemantikus optimalizáció) technikáját ismertette, miszerint olyan kulcsszavakat integráltak, amelyek alapján a felhasználók használni tudják a keresőmotorokat. Ebben a módszerben a legfontosabb rész a szemantikus optimalizáció volt. Néhány szöveg viselkedését kontrollálni lehet a Google Structuring Testing Toolal, ez az eszköz bemásol egy rekordot és kiadja róla a struktúra adatokat. Ezzel a felismerő eszközzel lehet kiszűrni és kijavítani a hibákat. Kiemelte, hogy fontos növelniük a linkek számát, ennek érdekében használják a Wikidatát. Olyan linkeket kell létrehozniuk, melyek a saját website-jukhoz vezetik a felhasználókat. Több mint 200 ezer rekordot adtak át a Wikipédiának a Hungarian Wikipediáson keresztül. Jelenleg kb. 9 ezer Petőfi Irodalmi Múzeum URI, Wikipedia cikk és Wikidata elem érhető el, amelyek felhasználhatók pl. adatok bővítésére. Többnyelvűség területén céljuk, hogy növeljék a felhasználói élményt. Először az adatmezők, címkék, strukturális és navigációs elemek angolra fordítása történt meg, viszont bizonyos adatelemek megmaradtak az eredeti magyar nyelven. Ennek eléggé érdekes eredménye lett, ami nem igazán felelt meg az elvárásaiknak, ezért elhatározták, hogy lefordítják a

múzeum-specifikus fájlokat. Ez kb. 1100 kifejezés lefordítását jelentette angol és német nyelvre. A tényleges fordítást meg kellett előznie egy ún. adattisztítási munkának, majd fel kellett darabolni a rekordokat több mint egy leíró részre (descriptor). Ezután újra létre kellett hozni a kapcsolatokat a szétválasztott részek között. Jelenleg a 2.3 verziót fejlesztik, ami lehetőséget fog adni arra, hogy létrehozzanak és tároljanak többnyelvű authority- adatokat, ezáltal szeretnék magukhoz vonzani még több felhasználót és látogatót.

Az Europeana munkatársai készítettek egy online elégedettségi felmérést a SurveyMonkey²² oldalon, amit körbe küldtünk a résztvevők regisztrált e-mail címére. A visszajelzések alapján örömmel kijelenthetjük, hogy a Forum Hungaricum Nonprofit Kft., az Europeana és a Petőfi Irodalmi Múzeum budapesti workshopja mindhárom fél számára sikeresen zárult.

A szakmai nap előadóiak prezentációi²³ a MaNDA DB aggregációs adatbázis oldalán is elérhetőek.

Jegyzetek

1. <https://pim.hu/hu>
2. <https://www.europeana.eu/portal/hu/collections/art>
3. <https://prezi.com/gk6h7ms1ca26/national-namespaces>
4. https://docs.google.com/presentation/d/1WazrdAzdPf1099OHuWccSAOWv0rg4hHt1GzR84_a7A/edit#slide=id.g3303dc7a63_0_153
5. cultural heritage objects
6. <http://www.scholagraphidis.hu>
7. <http://blog.europeana.eu/2017/06/a-look-back-at-our-art-nouveau-season>
8. https://www.europeana.eu/portal/hu/record/2064110/Museu_ProvidedCHO_Schola_Graphidis_Art_Collection__Hungarian_University_of_Fine_Arts___High_School_of_Visual_Arts__Budapest__4100.html
9. <https://www.sng.sk/en>
10. <https://www.webumenia.sk/en>
11. https://docs.google.com/presentation/d/1kqKOi-KZyyjO3H0uBR9t8LfFi7bjqVKz_mBFMs1rh6s
12. <http://forumhungaricum.hu>
13. <http://mandadb.hu>
14. <https://www.facebook.com/forumhungaricum>
15. <http://mandadb.hu/virtualis-kiallitasok>
16. <https://docs.google.com/presentation/d/1rIeVy0KYyniD1oZE1qshNTxmaF5tJHhdsuJUllxebDM>
17. <https://docs.google.com/presentation/d/1865GuNjPPw7x5uUjg1Czd3Cgrw5CZbIh6F9LfMyd0vA>
18. <https://pro.europeana.eu/post/publishing-framework>
19. <https://docs.google.com/presentation/d/1tAY-PpO576Tv9of6yXqkFXRmb55AqXIVEWfivvzhnlM>
20. <https://docs.google.com/presentation/d/1hifQPPuYfPbaL.AYnf56fUqnZTnAU8-gQz3KSy2KvIly>
21. https://docs.google.com/presentation/d/1vnqSj2hOpSC7ESIrZUuBtlbL7pssUjYFD4_ONwGr2ro
22. <https://www.surveymonkey.com/>
23. http://mandadb.hu/cikk/986000/Europeana_Hungarian_Workshop

Koósné Török Erzsébet

Hanák Gábor az idei Kosáry Domokos-díjas

A Kosáry Domokos Könyvtár és Levéltár kezdeményezésére a Szent István Egyetem Szenátusa Kosáry Domokos-díjat alapított a könyvtár névadója tiszteletére és emlékének megörökítésére születésének 100. évfordulója alkalmából, 2013-ban.

Az elismerés a könyvtárügy területén, a könyvtári, levéltári munka szervezésében elért kimagasló eredmény, az egyetemtörténeti, agrártörténeti kutatások terén végzett magas szintű tevékenység, illetve a könyvtár, a könyvtárügy támogatásának elismeréseként adományozható.

Ebben az esztendőben a rangos elismerést Hanák Gábor történész, dokumentumfilm-rendező, riporter, az OSZK Történeti Interjúk Tárának c. igazgatója, jelenleg az általa alapított Cseh Tamás Archívum tanácsadója vette át a Szent István Egyetem Szenátusának tanévzáró ünnepi ülésén 2018. június 15-én az egyetem rektorától és a könyvtár mb. vezetőjétől.

A kitüntetés magas szintű, több évtizeden át végzett szakmai és vezetői tevékenységének elismeréseként, a Szent István Egyetem Kosáry Domokos Könyvtár és Levéltár törekvéseinek, történeti kutatásainak példaértékű támogatásáért, történészként és közgyűjteményi szakemberként a felsőoktatási könyvtárak, egyben az egész magyar könyvtárügy támogatásáért kapta a díjazott.

Hanák Gábor gazdag életútjának, szakmai és személyes hitelének, megbecsültségének méltatása mellett a kitüntetésre előterjesztők kiemelték a Szent István Egyetem Kosáry Domokos Könyvtár és Levéltár törekvéseinek magas színvonalon, a részletekre is kiterjedő igényességgel történő folyamatos támogatását. Kiemelten a történeti kutatásban használt *oral history*, az elbeszélte történelem értelmezéséhez mint kutatási módszer alkalmazásához, Kosáry Domokos életének az egyetemhez, a központi könyvtárhoz kötődő időszaka értékeléséhez nyújtott segítségét, 1956-os munkáival az egyetemi események megértéséhez, tanulmányok összeállításához nyújtott támogatását. Mindezek mellett a Történeti Interjúk Tárában található interjúkkal, az elkészült, valamint a feltárt, gyűjteményben közzétett dokumentumfilmekkel, sorozatokkal a hallgatók és minden érdeklődő ismereteinek gazdagításához, a történészek kutatásaihoz is jelentősen hozzájárult.

Díjátadó ünnepség – Fotó: Balázs Gusztáv

Munkái közül külön kiemelendő *A chilloni fogoly – Kosáry Domokos olvasónaplója* című dokumentumfilm-sorozata, amelyben a századelőtől 1960-ban történt szabadulásig követhetjük nyomon a Széchenyi-nagydíjas történész élettörténetét.

Hanák Gábor rendszeres látogatója az egyetemi könyvtár elsősorban történeti jellegű programjainak, ahol élvezetes, egyedi hangvételű előadásaival, kiállításmegnyitó gondolataival, a könyvtár számára biztosított digitalizált képekkel gazdagította az egyetemi, könyvtári eseményeket. A Kosáry könyvtár főigazgatójának és főlevéltárosának szerkesztésében megjelent *Kosáry Domokos, az Agrártudományi Egyetem tudományos-ervező könyvtárigazgatója* című forráskiadvány lektora, a névadóról készített előadások, cikkek szakmai véleményezője minden esetben.

A díj átvétele alkalmából Hanák Gábor személyes gondolatokat osztott meg az ünnepi ülés résztvevőivel (a teljes szöveg).

Hanák Gábor beszéde – Fotó: Balázs Gusztáv

„Tisztelt Rektor Úr! Tisztelt Szent István Egyetem ünnepi ülése!

Elsőül is köszönet mindazoknak, akik a Kosáry Domokos díjat létrehozták, és köszönöm, hogy itt állhatok, zavarban és megilletődve.

Engedjék meg, hogy elmondjak néhány személyes, alkalmi gondolatot. Úgy alakult, hogy évtizedeket tölthettem Kosáry Domokos közelében. A hatvanas évektől a legutolsó napokig. Tudom, hogy mindezt jó sorsomnak, vagy annak irányítójának köszönhetem. Esti beszélgetéseinken, miután a kötelező szerkesztői penzumot letudtuk, a ráció és az érzelem zátonyai között a világ dolgainak megítélésében, veszélyes igazságokig jutottunk. Ahogy mondta „a történelem szórabírásáért szenvedéllyel kell küzdeni, mert közömbös szemek előtt nem nyílik ki a világ”. Igyekeztem, de élettörténetének titkait egészen fel nem tárta, és ezt meg is mondta szelíd határozottsággal, miközben biztatott, jöjjenek ismét, kedvesen viselte megújuló próbálkozásaimat a sashegyi könyvtárszobában. Nem írt naplót sem, mert az életút egy-egy fordulópontján nem akart átgázolni saját emlékezésén. Szabadon cselekvő, mindvégig hűséges, igaz hazafi volt Kosáry Domokos, nem szónoklataiban, hanem szolgálataiban. Amikor Teleki Pál megbízásából 1941-ben hírszerző az USA-ban, 1946-ban, amikor Hóman Bálint perén Illyés Gyulával együtt tüntetőleg megjelenik, sőt tanúskodik mellette. Úgy mondta, szerette a tehertételeket. Csoóri Sándorral 1991 elején megállapodott az Akadémia művészeti alosztályának visszaállításáról, de elnökként sem tudta keresztülvinni eredeti szándékát. Kudarcait méltósággal viselte. Az egyetemes magyar szellemi életnek torzító hiánya, – hogy miután nem taníthatott, – tanítványai nincsenek jelen. Bár mindenki professzornak szólította, saját jogon nem lehetett egyetemi tanár, ugyan rövid ideig volt Szekfű Gyula státuszán, mígnem Szekfű Moszkvából hazatérve visszakapta azt, és ugyanígy történt, hogy az 56 őszén Moszkvába menekült Andics Erzsébet helyén is volt egy rövid ideig. Szégyen, hogy az illető hölgy visszatérve a Szovjetunióból, azon a tanszéken, ami Kosáryt illette volna, évtizedekig terjeszthette vulgársztalinista nézeteit.

Köztudott, hogyan s mint és miért: Kosáryt 1957 végén letartóztatják, de tény, hogy addig, pontosabban „mindvégig” az akkor Gödöllőre költöző Magyar Agrártudományi egyetem, az egyetlen egyetem, ahol kinevezett vezető lehetett. Alakját felidézve, munkásságát ismerve, nem is lehetne méltóbb helyen a Könyvtár kezdeményezésére a Szenátus döntésével létrehozott Kosáry Domokos-díj, mint itt, a Szent István Egyetemen.”

Az érem Csikai Márta Munkácsy-díjas szobrász alkotása

Mesepszichológia a gyakorlatban

A hazánkban sokféle formában elérhető biblioterápiás képzéseken kívül talán a meseterápiás továbbképzések, tanfolyamok sokasága és szintén széles választéka az, amely a könyvtárosok nagy hányada számára ismerős, hiszen sokan ebben az irányban is továbbképződnek azzal a céllal, hogy a megismert módszertan elemeit alkalmazzák könyvtári munkájuk során. A meseterápiás vagy mesepedagógiai foglalkozások szervezése (akár a biblioterápia esetében) természetesen nem javasolható bármely könyvtáros számára (pusztán annál fogva, hogy e módszerek keretében könyvekkel és emberekkel kell foglalkozni), hiszen az ilyen foglalkozások tervezése és vezetése speciális módszertani, valamint általános csoportterápiás, pszichológiai és pszichopatológiai ismereteket igényel, ami erre koncentráció képzések útján szerezhető meg. Etikai kérdés és az adott személy felelőssége, ha komolyabb szakirányú képzettség hiányában ilyen, kompetenciahatárain túlmutató foglalkozások vezetésére vállalkozik.

Mivel a meseterápia és a mesepedagógia fogalma a könyvtárosok, a pedagógusok és a különféle segítő szakmákat űzők köreiben is igen széles körben ismert, nem utolsósorban pedig számos könyvtáros szerez valamilyen (tanfolyami vagy egyetemi) szintű és mélységű képzettséget e területeken, mindenképpen érdemes kitekintenünk erre a módszertani terepre és az általa nyújtott lehetőségekre, ötletekre. Ennek apropóját Kádár Annamária és Kerekes Valéria tavaly megjelent, de jelentőségéhez mérten viszonylag kis visszhangot kiváltó és nem eléggé széles körű ismertséget elérő módszertani kézikönyvről kell szólnunk, nem túlkoltan azzal a céllal, hogy a kiadvány minél több könyvtáros kezébe kerülhessen, s gyakorlati hasznára válhasson.

A meseterápiáról a többségnek valószínűleg *Boldizsár Ildikó* neve jut először eszébe, pedig hazánkban nem csak hozzá kötődik ilyen módszer (viszont neki a legjobb a marketingje). A meseterápiás módszerek közös alapja, hogy mindegyik életproblémák és nevelési gondok megoldására kínál sajátélményre épülő módszert, s abból indulnak ki, hogy a mesék szimbolikus választ adnak minden kérdésre és problémára, amellyel életünk során szembekerülünk, éppen ezért a mesét bármilyen korosztálynál sikerrel alkalmazhatjuk a segítő/fejlesztő/terápiás munka eszközeként. Hazánkban többféle meseterápiás módszer ismert, amelyek tanfolyami és egyetemi rendszerű kiképzést is biztosítanak. *Antalfai Márta* (klinikai szakpszichológus, kiképző pszichoterapeuta, művészetpszichoterapeuta, Jungi analitikus) dolgozta ki az analitikus pszichológiai alapokon álló *Kincskereső Meseterápia* módszerét, amelyben a népmesék a személyiségfejlődés megközelítéséből kerülnek elemzésre, ami segít felismerni és átélni a személyiségfejlődés egy-egy állomásához

kötődő kríziseket és komplexusokat, hogy feloldhatóvá váljanak az elakadások. Szintén Antalfaihoz kötődik a *Katarzisz Komplex Művészetterápiás Módszer*, amelynek kiváló elméleti és módszertani gyűjteménye 2016-ban látott napvilágot a Lélekben Otthon Közhasznú Alapítvány jóvoltából.

Kevésbé ismert egy másik pszichológus, *Jubász László* által kifejlesztett *Mesebős komplex mesediagnosztikai- és terápiás módszer*: a projektív eljárás során a vizsgálati személyek instrukciók alapján önállóan elkészítik saját meséjüket. A kínálkozó sokféle diagnosztikai lehetőség a narratív pszichológia eszköztáráján, a tartalmak és gyakoriságuk elemzésén alapul, így a módszer ilyen jellegű felkészültséget igényel, így nem is alkalmazott oly széles körben, mint a másik két itt említésre kerülő módszer.

Boldizsár Ildikó (néprajzos mesekutató, meseterapeuta) *Metamorphoses Meseterápiás Módszere* a világ hagyományos népmesekincséből kiindulva, a mesékben rejlő kód tudatosításával ad viselkedés- és gondolkodásbeli mintákat az egyes élethelyzetekben, válságokban, életszakaszokban jelentkező problémák megoldásához, a mesélést követő feldolgozás során készítve elő a lehetséges jövőbeli választásokat. Szép számmal állnak rendelkezésünkre azok a tematikus mesegyűjtemények, amelyeket Boldizsár Ildikó szerkesztett egybe a magyar és a világ népmesekincséből válogatott történetekből. Ezeknek a meseválogatásoknak az alkalmazása viszonylag nehéz, mivel többnyire nem tartalmaznak részletes módszertani megfontolásokat, instrukciókat. Talán még a szerző elméleti és esettanulmányokat tartalmazó műveinek ismeretében sem triviális, hogyan kell megvalósítani egy Metamorphoses-típusú meseterápiás foglalkozást.

A mesepedagógia a hagyományos mesemondás és gyakran más kreatív, interaktív technikák ötvözése által nyújt módszertani segítséget a különböző korosztályú gyermekek pedagógiájában. *Bajzáth Mária* (mesepedagógus) *Népmesekincstár Mesepedagógiai módszere* a népmesében és a népköltészeti alkotásokban találta meg azt a nevelési és oktatási lehetőséget, amellyel a test, a lélek és az értelem egyaránt fejleszthető. A módszer alapját a mesehallgató gyerekek életkori sajátosságai, az őket foglalkoztató kérdések és a mesék összekapcsolása képezi. Ezt egészítik ki a mondókák, népi játékok, népdalok, találós kérdések, valamint a mozgás, a kézművesség, az alkotás. A Bajzáth által készített meseválogatások nagyon jó szolgálatot tehetnek a könyvtáros és a pedagógus munkájában is.

Kerekes Valéria (meséléskutató, az ELTE Tanító- és Óvóképző Kar Neveléstudományi Intézetének oktatója) *Mesét Másként* módszere a népmese és a drámapedagógia eszközeinek együttes használata révén hoz felszínre érzelmeket. A részt vevő gyerekek a szabad játékok során maguk választhatják ki, hogy az adott meséből melyik helyszínt vagy szereplőt építik be a különböző játékaikba. A mese befogadása és a vele való, művészi elemekkel átszőtt játékok támogatják az óvodás gyermekek érzelmi, anyanyelvi és esztétikai nevelését. Létezik integráltan nevelhető fogyatékkal élők pedagógiájára alkalmazott változata is (pl. az *Én Belső Szín-Házam*). A Kádár Annamária és Kerekes Valéria által jegyzett *Mesepszichológia a gyakorlatban. Az önbecsülés és a küzdőképesség megalapozása gyermekkorban* című, az olvasók szavazatai alapján Aranykönyv-díjasnak ítélt módszertani kötet többek között ez utóbbiba enged betekintést.

A szerzőknek a bevezető gondolatokból, valamint a fülszövegből és a címből feltételezhető szándéka szerint a kötet egy laikusok (pl. szülők) és pedagógusok által is jól értelmezhető és alkalmazható, a mesék érzelmi fókuszú, játékos feldolgozásával kapcsolatos, konkrét játékokat, értelmezési mankókat és foglalkozásvázlatokat tartalmazó kézikönyv és útmutató, amely segítséget kíván nyújtani a gyermeket gondozó-nevelő

felnőtteknek a gyermeki személyiségfejlesztésében. Az alcímben szereplő (önbecsülés, küzdőképesség) kifejezések – ahogy Kádár Annamária korábbi sikerkönyvei, a *Mesepszichológia I. és II.* esetében az érzelmi intelligencia fejlesztésének ígéretével – itt is olyan, manapság igen felkapott, a segítő-fejlesztő szakmákban népszerű témákkal vonzzák az olvasó figyelmét, mint az önbecsülés és a (meg)küzdőképesség fejlesztése, illetve annak a megalapozása.

Talán ez utóbbiból származik szükségszerűen az, hogy ez a kötet többet és mást, máshogyan is kínál, mint a *Mesét Másként* módszer ismertetését. Nyilvánvaló, hogy az önismeret és a küzdőképesség, ahogy minden más nagyon alapvető készség, képesség és attitűd fejlesztése is a családból kell kiinduljon és az érzelmileg megtartó családi háttéren kell alapuljon, ha viszont a szülőnek nincs róla kellő ismerete, hogy a maga otthoni eszközeivel mi a teendője ezeken a területeken, akkor később a pedagógusok, könyvtárosok, pszichológusok, pszichiáterek már nem mindig tudnak segíteni, vagy csak nagyon nehezen és csak többé-kevésbé tudják pótolni, korrigálni a hiányokat, hibákat, sérüléseket. Éppen ezért indokolt az egészséges énképhez elengedhetetlenül szükséges személyes élettörténet, narratív identitás, illetve a jelentéssel bíró saját élettörténet megalkotása és a családtörténet személyes értelmezése felől indítani a gyermekek történeteken keresztül való érzelmi fejlesztésének tárgyalását. Az ugyanakkor kétséges, hogy a szülők értő figyelmére is számot tartó *Az én mesém* című első fejezet, a benne foglalt számos narratív pszichológiai, családterápiás, kognitív pszichológiai utalással (pláne az utalások mögött rejlő elméleti szakirodalommal) mennyire befogadható egy átlagos szülő számára. A fejezet végéne a szemléletmódja már sokkal praktikusabb, hiszen a szerzők külön a szülőknek és külön a pedagógusoknak címzett alfejezetekben adnak konkrét ötleteket olyan foglalkoztató tevékenységek, játékok kapcsán, amelyekkel segíthetjük a gyermekeinket az egyéni és családtörténeteik megkonstruálásában, felfűzésében. Szülőknek szól és otthoni kipróbálásra csábít pl. a családi napló- és időkapszula készítése, a családi legendárium felidézése, a családi fényképalbumok alapján való történetalkotás, jelentős helyek felkeresése és róluk való beszélgetés, vagy olyan kreatív technikák, mint a mesélő kavicsok, a mesélő növények, a születésnapú ütleve, a családi memóriajáték készítése). A pedagógusoknak szóló alfejezetben az óvodai és iskolai környezetben kivitelezhető, személyes és családi történetekkel kapcsolatos játékok és alkotómunkák lehetőségei kerülnek bemutatásra pl. a családi mesterségekről való beszélgetés, a nézőpontváltó játék, interjúkészítés a gyerekekkel az óvodai és az iskolai közösség életéről, a gyerekek saját családi kultúrájának és szokásvilágának bemutatása kreatív eszközökkel.

A családi szokások, szertartások, ünnepek szükségességét, valamint identitásteremtő, -szervező, pozitív énképet erősítő szerepét taglalja a második *Ez a nap más, mint a többi* című fejezet. A személyes hangú bevezető gondolatok után itt is külön szülőknek és pedagógusoknak címzett praktikus fejezetek következnek, sok-sok jó ötlettel, játékkal, gyakorlattal, amelyek sokat segíthetnek a rítusok és szokások kialakításában. A napindító és -záró gyakorlatok, valamint az emlékezésre épülők (pl. emlékbefőt) átjárhatóak az előző fejezet hasonló feladataival.

A szülők szempontjából alighanem a második fejezet legértékesebb része *A mesélés rítusa* című alfejezet, amely a mesélés rítusának és a megfelelő mesélési technikáknak a kialakításához adnak gyakorlati, konkrét tanácsokat. Hiszen szülőként gyakran halljuk az intést, hogy milyen fontos a rendszeres mesélés, dalolás, verselés, de arról ritkán esik szó, hogy ezt hogyan lehet igazán jól megvalósítani. Más kérdés, hogy mennyire meg-

valósíthatóak bizonyos tanácsok (pl. engedjük a szívünkön át a mesét és hagyjuk, hogy a belső gyermekünk meséljen; gyakoroljunk tudatos jelenlétet mesélés közben az „itt és most”-ban), amelyek sikeres keresztülviteléhez akár komoly önismereti munkára és nagy változásra, változtatásra is szükség lehet a felnőtt részéről (ami persze nagyon jó, ha sikerül, vagy legalább szándék irányul rá).

A harmadik *Hogyan meséljünk másként?* című fejezetben érkezünk el a *Mesét Másként* módszer ismertetéséhez, amely a népmesék érzelmi fókuszából kiinduló feldolgozásához nyújt gyakorlati tanácsokat. A módszer lényege röviden, hogy érzelmi üzenetük alapján választjuk ki és dolgozzuk fel a gyerekekkel a meséket, s olyan játékokat társítunk mindehhez, amelyek nem kognitív szinten, racionális átgondolással (pl. a szereplők és a történet eljátszásával) teszik lehetővé a meséhez való kapcsolódást, hanem emocionális szinten közelítenek a mese érzelmi fókuszához, üzenetéhez, felülemelkedve a mesék konkrét tartalmán, eseményein, szereplőin. Ez az érzelmi fókusz irányulhat negatív érzelmi élményekre (pl. feszültség, szorongás, indulat) is, amelyekkel meg kell tanulni megküzdni. Ebben segíthetnek a mese érzelmi fókusza szerint válogatott játékok is, amelyekből a fejezet végén válogatást találhat a pedagógus. A korábbi fejezetek ajánlásaihoz képest itt konkrét meseajánlás és a mese szövege is kíséri a játékokat, vagyis látjuk, hogy milyen témájú meséhez milyen gyakorlatok javasolhatóak, vagyis hogyan koncentráljunk a mese érzelmi fókuszára *A macskacivó*, *A király kenyere*, *A boldog ember inge* vagy a *Péter és Pál* című mesék feldolgozása esetében. A fejezet végén jóval szűkebb terjedelemben, mesénként kettő játék erejéig, de szülőknek szóló játékötletek is találhatóak.

Némiképp szervesen illeszkedik a kötetbe, gyakorlatilag inkább önálló kötetbe kínálkozna a *Játsszunk!* című fejezet, amely a Kádár Annamária korábbi köteteiből is ismert, a pszichológus által írt, alkalmazott érzelmi intelligencia-fejlesztő (*Lilla és Tündérbogyó*) műmesék világára kínál játékötlettárat a szülőknek és a pedagógusoknak. Ez gyakorlatilag a harmadik szintje és fajtája a kötetben szereplő meséknek és történeteknek, s nem igazán illik az előző kettőhöz, az viszont valószínűleg megörvendeztetni az új ötletekre és szempontokra vágyó szülőt és pedagógust, hogy itt még több, a gyerekek fejlesztésére alkalmas történettel és játéköttel találkozhat.

A történetekkel dolgozó módszertani kötetből végképp kilógó, de pedagógiailag egyébként hasznos tanácsokat megfogalmazó *Kommunikáljunk hatékonyabban!* című záró fejezet praktikus tanácsokkal szándékozik ellátni a pedagógust és a szülőt, hogy milyen szociális stílusú gyermekkel miként tudnak hatékonyan kommunikálni annak érdekében, hogy az ráadásul pozitívan is hasson a gyermek önbecsülésére és küzdőképességére.

Összességében mindenképpen üdvözlendő, hogy ismét született egy rendkívül hasznos, praktikus, megvalósítható tanácsokkal szolgáló mesepszichológiai módszertani kötet, amely a szülőknél és a pedagógusokon kívül jó szívvel ajánlható minden könyvtárosnak és könyvtarostanárnak is, aki gyerekekkel és mesékkal szeretne dolgozni, egy kicsit másképpen, talán hatékonyabban, mélyebben is, mint eddig.

Kádár Annamária – Kerekes Valéria: *Mesepszichológia a gyakorlatban. Az önbecsülés és a küzdőképesség megalapozása gyermekkorban.* Budapest: Kulcslyuk Kiadó, 2017. 272 p.

Béres Judit

A népmese napja 2018. –
XIV. Országos népmese-konferencia
Az „igazságos” mesék

2018. szeptember 28–29. Budapest

A Magyar Olvasástársaság a XIV. Országos népmese-konferenciával ünneplésre szólít fel minden érdeklődőt, mesebarátot Benedek Elek születésnapja alkalmából.

2005 óta ünnepeljük e sokrétű kincsestár, a gyermeknek és felnőtteknek szóló mesék gazdagságát, szakmai és kulturális eseményekkel, népmesés programok ösztönzésével.

Konferenciánk a találkozás, tanácskozás, támogatás és szakmaközi összefogás helyszínei, ahol az egymást tisztelő szakmai közösség a közönség számára közel hozza a meseműveltség kincseit.

Idei konferenciánk a mesék feldolgozásának különböző módszereit járja körbe. Előadást hallhatunk a mesés bábjátékról, illetve a Kecskeméti Filmstúdió készítette, méltán világhírű rajzfilmes feldolgozásról is. Mesemondók, néprajzkutatók beszélnek a népmese múltbeli és mai életéről. Megemlékezünk Mátyás királyról, aki mesebeli szellemi, lelki és kulturális örökségünk egyik jeles példája.

Konferenciánk segítői az Ipolyi Arnold mesemondó verseny mesemondói, akik lehetővé teszik számunkra, hogy átéljük a mesehallgatás máig tartó csodáját.

A konferencia második napján a mese élményszerű művelésének négy módszerével ismerkedhetünk meg, szakmai műhely keretében mélyülhetünk el a mesemondás különböző irányzataiban.

Idén pályázatot hirdetünk a csatlakozó intézmények között a legsikeresebb, a legtöbb közönséget megmozgató és a legkreatívabb program címére. A nyerteseket azzal ismerjük el, hogy a Meseszó Magyar Mesemondó és Szövegfolklor Egyesület jeles mesemondói később náluk, a helyszínen mesélnek.

SZELFIPÁLYÁZAT

Rendhagyó módon – a 21. század kulturális közegében újjáéledve –, a Mátyás-emlékéhez csatlakozunk egy szelfipályázattal. Olyan szelfiképek készítését kérjük, amely az igazságos és mesebeli Mátyás király történeteinek hangulatát sugallja, amelyen valamely Mátyás királyhoz vagy Mátyás-meséhez kötődő helyszín, hangulat jelenik meg. A nyerteseket mesés ajándékokkal jutalmazzuk. Várjuk a képeket a szelfizzmatyással@gmail.com címre, leírással pontosítva.

A népmese napja – Országos népmese-konferenciák központi honlapja:

<http://www.nepmesenap.hu>

Helyszín: Budavári Palota, Országos Széchényi Könyvtár (1014 Budapest, Szent György tér 4–6.

A program rendezője: Magyar Olvasástársaság (HUNRA)

Társzervező: Meseszó Országos Mesemondó és Szövegfolklor Egyesület